

De JaarrondCultuur

Een onderzoek naar de wensen en behoeften van de handballers in Nederland

Auteur B.R.W. Arts
Datum 04 november 2004
Plaats Helmond

Organisatie Nederlands Handbal Verbond
Adres Daltonlaan 400
Postcode/plaats 3584 BK Utrecht
Begeleider NHV Danny de Ruiters
Telefoonnummer 030 - 6566418
E-mail beleid@nhv.nl

Opleiding Vrijtijdwetenschappen
Faculteit Sociale Wetenschappen
Universiteit Universiteit van Tilburg
Project Afstudeerproject / scriptie
Afstudeerbegeleider Dr. A. Elling

Afstudeerperiode September 2003 – November 2004
Studentnummer 810553
Student Bas Arts
Bas_arts@hotmail.com

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond	1
1.2	Probleem-, doel- en vraagstelling	1
1.3	Opbouw van de scriptie	2
2	Handbal en het NHV	3
2.1	Ontstaansgeschiedenis handbal	3
2.1.1	Zaalhandbal	4
2.1.2	Veldhandbal	5
2.1.3	Beachhandbal	5
2.1.4	Shoot-out handbal	6
2.2	Nederlands Handbal Verbond	6
3	Theoretisch Kader	9
3.1	De algemene gedragstheorie	9
3.2	Het model van de algemene gedragstheorie toegepast op handbal	10
3.3	Maatschappelijke ontwikkelingen en trends in de sport	14
3.4	Eerder onderzoek	18
3.5	Onderzoeksvragen en verwachtingen	18
4	Methoden en technieken	21
4.1	Onderzoeksgroep en wijze van dataverzameling	21
4.2	Operationalisering en kernbegrippen	22
4.3	Statistische onderzoekstechnieken	24
4.4	Respons	25
5	Basisresultaten	27
5.1	De achtergrondkenmerken van de NHV-leden	27
5.2	De handbalkenmerken van de NHV-leden	30
5.3	Participatie	31
5.4	Profielen	32
5.5	Motivatie om the handballen	35
5.6	Beperkingen om te handballen	36
5.7	Trainingen	38
5.7.1	Frequentie	38
5.9.2	Niveau van de trainingen	39
5.9.3	Motivatie om te trainen	39
6	Nadere analyse	41
6.1	Voorspellers voor zaal-, veld- en beachhandbal	41
6.2	Hybridisering	43
6.2.1	Deelname aan alternatieve handbalvormen	43
6.2.2	Stellingen met betrekking tot alternatieve handbalvormen	44
6.2.3	Veldhandbal versus beachhandbal	45
6.3	Sfeer en kwaliteit	45
6.3.1	Sfeer en kwaliteit met betrekking tot zaalhandbal	45
6.3.2	Sfeer en kwaliteit met betrekking tot veldhandbal	48

	6.3.3 Sfeer en kwaliteit met betrekking tot zaal- en veldhandbal	52
6.4	Aanbod van competities en toernooien	53
7	Conclusies en aanbevelingen	55
7.1	Onderzoeksvraag 1	55
7.2	Onderzoeksvraag 2	56
7.3	Onderzoeksvraag 3	56
7.4	Onderzoeksvraag 4	57
7.5	Onderzoeksvraag 5	58
7.6	Onderzoeksvraag 6	59
7.7	Onderzoeksvraag 7	60

Literatuur

Bijlage A	Frequenties en gemiddelden	I
Bijlage B	Factor matrices	XVII
Bijlage C	Two-paired samples T-Tests & One-sample Test	XIX
Bijlage D	De enquête	XXI

1 Inleiding

Dit hoofdstuk is een inleiding op de scriptie die nu voor u ligt. In paragraaf 1.1 wordt de achtergrond geschetst waarop het onderzoek in deze scriptie betrekking heeft. Vanuit deze achtergrond worden de probleem-, doel- en vraagstelling voor het onderzoek weergegeven in paragraaf 1.2. De opbouw van de scriptie wordt in paragraaf 1.3 verder uitgewerkt.

1.1 *Achtergrond*

In de laatste decennia kende het Nederlands Handbal Verbond (NHV) een aanzienlijke daling van het ledenaantal. Dit aantal is gehalveerd vergeleken met twintig jaar geleden (NHV, 2000) en is nu ruim 56.000. Het NHV wil er alles aan doen om de stabilisatie van het ledenaantal van de laatste twee jaar vast te houden en in de toekomst weer te groeien. Daarom is het belangrijk dat er onderzoek gedaan wordt naar de meningen van de leden en oud-leden met betrekking tot de “jaarrondcultuur”; de mogelijkheden om zoveel mogelijk leden het gehele jaar door te kunnen laten handballen, in de door hun gewenste vorm. Het is niet zo dat hiermee meteen een ledendaling opgelost kan worden, het NHV moet er ook rekening mee houden dat dit in de sport een algemene tendens is, aangezien de groei van sportbeoefening in georganiseerd verband vooral in de tweede helft van de jaren negentig over zijn hoogtepunt heen is geraakt (Van der Meulen, 2003). Op de resultaten van dit onderzoek wil het NHV zijn beleidsplannen afstemmen, waardoor het geplande ledenbehoud (en ledengroei) ondersteund moet worden. Deze scriptie over de geplande jaarrondcultuur binnen het NHV schrijf ik als afstudeerproject ten behoeve van mijn studie Vrijetijdwetenschappen aan de Universiteit van Tilburg en is bedoeld om het NHV inzicht te geven in de meningen van de leden met betrekking tot de “jaarrondcultuur”.

1.2 *Probleem-, doel- en vraagstelling*

Het Nederlands Handbal Verbond (NHV) is een middelgrote sportbond. Op breedtesportniveau is de zaalcompetitie van eind oktober tot en met half maart over het algemeen de kern. Naast deze zaalcompetitie spelen veel leden ook andere vormen van handbal, zoals van oudsher veldhandbal en sinds enkele jaren beachhandbal. Deze laatste competities worden vaak afgewerkt voor en/of na het reguliere zaalseizoen, al dan niet in verenigingsverband. Het NHV hoort steeds vaker geluiden dat veel leden het spelen van alleen de zaalcompetitie te kort of niet aantrekkelijk genoeg vinden. Het NHV wil voorkomen dat leden hierdoor stoppen met handbal of buiten verenigingsverband om gaan handballen. Het Verbond denkt dat alternatieve handbalvormen als beachhandbal (veld- en beachhandbal zullen in dit onderzoek ook als alternatieve vormen aangeduid worden, aangezien zij een alternatief zijn voor c.q. naast het zaalhandbal) daarvoor een oplossing kunnen zijn. Wellicht zijn ook het organiseren van bijvoorbeeld shoot-out toernooien of het verlengen van de reguliere zaalcompetitie mogelijke oplossingen. Doel van het NVH is het creëren van een “jaarrondcultuur”, waarbij de handballleden buiten de reguliere zaalcompetitie om op de door hun gewenste manier en momenten hun sport kunnen uitoefenen. Het NHV wil onderzoeken hoe de leden nu precies over dit onderwerp denken. Zijn de verwachtingen (hypotheses) juist, of gelden deze bijvoorbeeld alleen voor bepaalde groepen personen? Veel ‘traditionele’ (team)sporten hebben te maken (gehad) met een daling in het aantal deelnemers. De keuze van sporters valt steeds vaker op individuele (trendy) sporten, zoals fitness en wandklimmen, die vaak niet in verenigingsverband gedaan worden. Daarnaast krijgen veel traditionele sporten te maken met ‘vermengingen’, zoals beachvolleybal, 4-tegen-4 voetbal, etc. Deze vermengingen van bestaande sporten wordt ook wel *de hybridisering van de sport* genoemd. Het NHV wil hier op inspelen door in het meerjarenbeleidplan en in de jaarplannen aan te geven dat het zich bijvoorbeeld meer zal richten op veld- en beachhandbal. Koster (1998) raadde het NHV al aan om een doelgroepenonderzoek uit te voeren om te achterhalen wat de leden

nu precies willen. Zij gaf tevens aan dat het spelletje handbal zeker in de huidige vorm gespeeld moet blijven worden, maar dat er vooral ook gekeken moet worden naar de mogelijkheden om (flexibeler) ook andere vormen van handbal (bijvoorbeeld beachhandbal) aan te bieden. Dit onderzoek zal hierop ingaan¹

De *doelstelling* van dit afstudeeronderzoek luidt:

“Door middel van een publieksonderzoek inzicht krijgen in de wensen en behoeften van de NHV-leden met betrekking tot de bestaande en gewenste competities, en aan de hand van deze wensen en behoeften aanbevelingen doen aan het NHV met betrekking tot eventuele aanpassingen van de diverse handbalvormen, om zo de gewenste jaarrondcultuur te creëren.”

Deze achtergrond leidt tot de volgende *centrale vraagstelling*:

“In welke mate zijn de NHV-leden geïnteresseerd in het deelnemen aan bepaalde (alternatieve) vormen van handbal, en op welke manier kan het NHV het beste inspelen op de wensen en behoeften met betrekking tot de diverse handbalvormen?”

In dit onderzoek wordt rekening gehouden met de onderzoekswensen van het NHV, welke het beschreven heeft in het meerjarenbeleidsplan 2001-2005 (NHV, 2000) en het jaarplan 2003 (NHV, 2003a) (deze worden gedeeltelijk beschreven in hoofdstuk 2). De conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek worden geïntegreerd in het nieuwe Meerjarenbeleidplan 2005-2009 en het Jaarplan 2005.

1.3 Opbouw van de scriptie

In deze scriptie wordt het onderzoek dat ik heb uitgevoerd ten behoeve van het NHV beschreven. Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van de in paragraaf 1.2 weergegeven vraagstelling. De kern van het onderzoek is een schriftelijke enquête die verspreid is onder alle leden van het NHV van 12 jaar en ouder. De resultaten die voortvloeien uit deze enquête zullen worden geanalyseerd en vergeleken met de bestaande theorie. Hieruit zullen conclusies getrokken worden, waarna aanbevelingen gedaan worden aan het NHV met betrekking tot de gewenste jaarrondcultuur.

Deze scriptie is als volgt opgebouwd: na deze inleiding waarin de achtergrond, de probleem-, doel- en vraagstelling en de opbouw van de scriptie zijn weergegeven, volgt hoofdstuk 2 met een algemenere beschrijving van de handbalsport en het NHV. In hoofdstuk 3 volgt het theoretische kader, waarna in hoofdstuk 4 een beschrijving wordt gegeven van de gebruikte onderzoeksmethodiek en operationalisering. Hoofdstuk 5 geeft de analyse van de basisresultaten weer met betrekking tot het toegepaste onderzoek. In hoofdstuk 6 volgen nadere analyses, waarna in hoofdstuk 7 conclusies per onderzoeksvraag worden weergegeven, gevolgd door aanbevelingen aan het NHV met betrekking tot de gewenste jaarrondcultuur.

¹ Om een beter beeld te krijgen van de beweegredenen van NHV-leden was het beter geweest wanneer een groep oud-leden ook zou zijn onderzocht. Dit is echter niet gebeurd.

2 Handbal en het NHV

In dit hoofdstuk worden handbal over het algemeen en het Nederlands Handbal Verbond in het bijzonder beschreven, om een indruk te krijgen van wat er speelt in de handbalwereld. In paragraaf 2.1 wordt dieper ingegaan op enkele belangrijke (historische) feiten met betrekking tot het Nederlandse handbal. Dit ter verduidelijking van het huidige bestaande aanbod. Daarna volgt in paragraaf 2.1.1 een beschrijving van het huidige veldhandbal, gevolgd door beachhandbal (paragraaf 2.1.2) en shoot-out handbal (paragraaf 2.1.3). Tenslotte volgt een beschrijving van het NHV en zijn beleid om zo een indruk te krijgen van welke doelen het Verbond nastreeft. Dit laatste wordt beschreven in paragraaf 2.2.

2.1 Ontstaansgeschiedenis handbal

Handbal is ontstaan in de laatste jaren van de 19^e eeuw te Scandinavië. Op een school in Denemarken besloot een directeur dat er niet meer gevoetbald mocht worden op de speelplaats omdat er teveel ruiten sneuvelde. In plaats van tegen de bal te trappen gingen de leerlingen met de bal gooien. De sportleraar van die school, Holger Nielsen, reorganiseerde en reglementeerde het spel in 1898 en het resultaat noemde hij “haandbold”, de eerste vorm van handbal (<http://allserv.rug.ac.be>). Het spel werd gespeeld op de speelplaats van 75x30 meter. Men mocht niet lopen met de bal en die bal mocht ook niet langer dan 5 seconden vastgehouden worden. Later, in het begin van de 20^e eeuw, werd turnen gezien als de voorloper van het huidige handbal.

Turnen is de sport die in Duitsland altijd tot de populairste sporten heeft behoord. In het laatste kwart van de negentiende eeuw werden de reeds in Engeland ontwikkelde sporten in Duitsland geïntroduceerd (Van Bottenburg, 1994). Er ontstond echter een heftige weerstand tegen deze Engelse sporten, want deze waren on-Duits en Duitsland was op dat moment vooral gericht op alles wat uit eigen land kwam. Als tegenhanger van deze sporten werd turnen als traditionele lichamelijke opvoeding gezien en dat werd overgenomen door alle scholen, waardoor turnen erg populair werd. “Het werd bewust ontwikkeld om de nationale kracht en gezondheid te verbeteren en was intentioneel ideologisch, patriottisch en staatsafhankelijk” (Van Bottenburg, 1994, 105). Engelse sporten waren meer van de beoefenaars zelf en ondervonden daarom minder steun binnen het onderwijs. Het opgelegde karakter van het turnen had als keerzijde dat na verloop van tijd de jongeren zich afzetten tegen de onderdrukking van vrijere vormen van lichamelijke inspanning. Veel jongeren voelden zich aangetrokken tot het (Engelse) voetbal en er ontstond voor deze (en andere sporten) een Duitse bond. Onder druk van deze concurrentie veranderde het turnen haar karakter. De turnleiders besloten om onder andere voetbal te gaan reguleren binnen de eigen organisaties om zo het gezag op het gebied van lichamelijke opvoeding niet te verliezen. Omdat veel beoefenaars zich niet konden vinden in de regels van de turnorganisaties, en zij liever onder de Duitse bonden speelden, besloot de *turnbeweging* verschillende eigen alternatieven voor de Engelse sporten te introduceren, zoals Handball, Torball, Korball, Netball en Schlagball. Deze sporten bleven echter beperkt tot de gymnastiekles, behalve handbal, dat als alternatief voor voetbal gold. De Berlijnse gymnastiekleraar Max Heiser veranderde de afmetingen van het speelveld, de grootte van de doelen, en een doelgebied van 4 meter werd aan het spel toegevoegd. In eerste instantie was handbal het ‘voetbal voor meisjes’. Naarmate op scholen en binnen turnverenigingen meer en meer leden werden gerekruteerd, werd de sport ook beoefend door groepen jongens.

In 1917 werd het spel door de Berlijnse Turnraad aangenomen. Carl Schelenz (Duitsland) gaf het spel definitief een *wedstrijdkarakter* door o.a. het dribbelen en lichaamscontact toe te staan. De nieuwe afmetingen van het veld (de grootte van een voetbalveld) zorgde er voor dat een buitenspelregel noodzakelijk werd. Ook de omvang van de bal verkleinde, wat een positieve invloed had op de baltechniek en de tactiek van het spel.

In 1926 zocht men naar een overkoepelend orgaan, omdat het eerste internationale treffen al plaats had gevonden. De IAAF (Internationale Amateur Atletiek Federatie) nam het handbalspel op in haar reglementen. Zij publiceerde enkele boekjes, waarna het spel een *stormachtige ontwikkeling* doormaakte. Zo ook in Nederland. In december van dat jaar werd de Nederlandse Arbeiders Sport Bond (NASB) opgericht, welke bestond uit plaatselijke afdelingen. Deze plaatselijke afdelingen richtten ook een handbalgroep op en dat was meteen het ontstaan van handbal in Nederland. De eerste competitie vond plaats in 1930/1931 in Noord-Holland, in 1933/1934 speelde meer dan 70 vrouwen- en mannenteams in 33 afdelingen. In 1936 was Duitsland het eerste nationale team dat goud won op de Olympische Spelen met "grootveldhandbal". In datzelfde jaar werd in Nederland *het NHV* opgericht waardoor ruimere competitie mogelijkheden ontstonden. Het zaalhandbal ontstond in Zweden. Doordat in Scandinavië de klimatologische omstandigheden niet gunstig waren voor veldhandbal, werd het spel aangepast voor in de zaal. Dit werd niet alleen een succes in de Scandinavische landen, maar ook in veel Oostbloklanden.

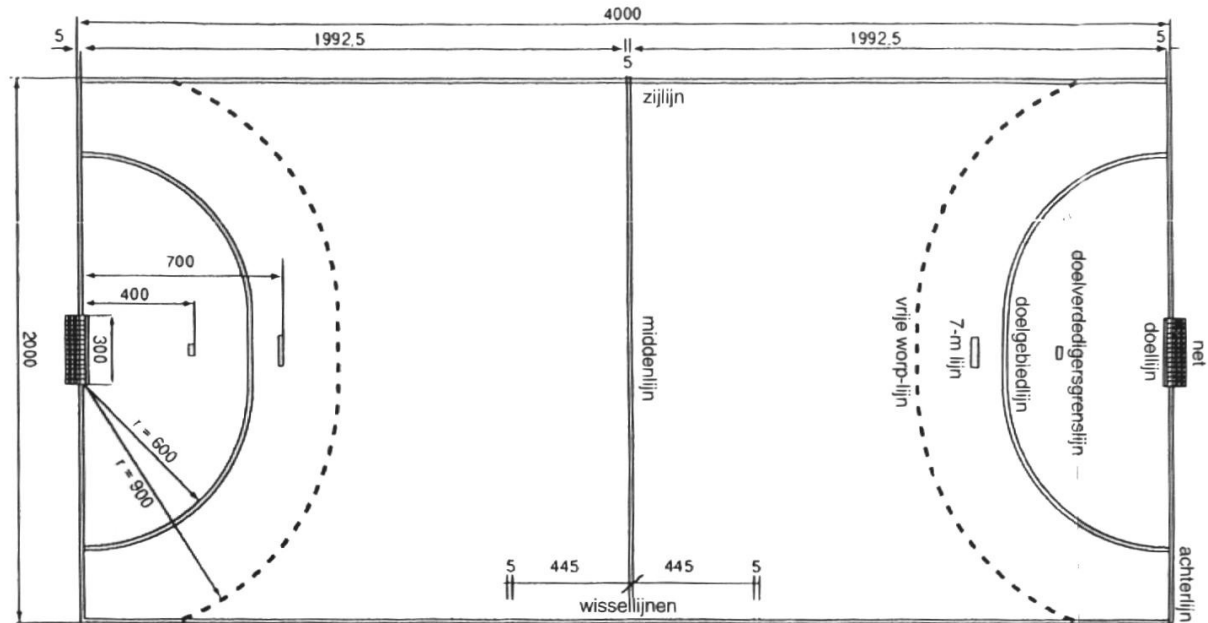
In 1946 werd in Kopenhagen de *IHF* (Internationale Handbal Federatie) opgericht voor zowel het 11-handbal (veldhandbal) als het 7-handbal (zaalhandbal). Tegenwoordig zijn alle nationale handbalfederaties bij de IHF aangesloten. Handbal wordt momenteel op ieder bewoonbaar continent gespeeld en kent meer dan 15 miljoen clubspelers. De "traditionele" vorm van handbal is het zaalhandbal. Daarnaast kent zaalhandbal ook enkele aftakkingen zoals veldhandbal en beachhandbal. Deze vormen worden in de volgende paragrafen beschreven.

2.1.1 Zaalhandbal

Zaalhandbal is de "traditionele" vorm van handbal welke gespeeld wordt in een sporthal. Een handbalteam bestaat uit zeven spelers, waarvan zes veldspelers en één keeper. Tevens mag een team (op breedtesportniveau) vijf wisselers op de reservebank hebben zitten. Tijdens een wedstrijd mag onbepaald gewisseld worden. De verschillende competities zijn als volgt naar leeftijd ingedeeld: mini's (van 5 t/m 7 jaar), D jeugd (van 8 t/m 9 jaar), C jeugd (van 10 t/m 12 jaar), B jeugd (van 13 t/m 15 jaar), A jeugd (van 16 t/ 18 jaar) en de senioren (19 jaar en ouder). Bij de Mini's en de D jeugd worden door de bond geen standen bijgehouden. Het spelen is in deze categorie belangrijker dan presteren. Handbal wordt gespeeld op een speelveld van 40 meter lang en 20 meter breed. Dit veld bestaat uit twee speelhelften met aan beide uiteinden een doel. Het doel is afgeschermd door een halve cirkel waar alleen de keeper mag komen. De bedoeling van het spel is simpelweg meer doelpunten te scoren dan de tegenstander. De bal wordt met de hand overgespeeld. Er mogen met de bal in de hand drie passen worden gelopen, zonder te dribbelen. De halve cirkel is zes meter rond. Daarna komt nog een halve cirkel op negen meter van het doel. Het doel is zelf drie meter breed en twee meter hoog. In figuur 1 wordt een schets van het speelveld weergegeven waarbij de maten in centimeters zijn. Voor de verschillende leeftijdscategorieën zijn de ballen aangepast naar grootte en gewicht. De duur van een wedstrijd is zowel voor de Senioren als de A-jeugd 2 x 30 minuten. De B jeugd speelt 2 x 25 minuten en de C- en D-jeugd samen met de Mini's spelen doorgaans 2 x 20 minuten. Voor de senioren in de hogere klassen zijn rustperiodes bepaald. Voor de lagere klassen zijn deze tijden variabel.

Zaalhandbal kent zowel landelijke competities als afdelingscompetities. De landelijke competitie bestaat uit (van hoog naar laag qua sterkte) de Eredivisie (12 teams), de eerste divisie (14 teams) en twee hoofdklassen (12 teams). De afdelingscompetities bestaan uit (van hoog naar laag) de regionale klasse, de eerste afdelingsklasse, de tweede afdelingsklasse, de derde afdelingsklasse, enzovoorts. Voor de A- en B-jeugd bestaan regionale jeugddivisies.

Figuur 2.1 Het speelveld

Bron: (<http://www.handbalinfo.nl>)

2.1.2 Veldhandbal

Voor veel handballers en handbalteams is het handballen in de zaal van eind oktober tot en met half maart niet genoeg. Zij willen ook in de overige (zomer)maanden handballen. Als aanvulling op de zaalhandbalcompetities worden er daarom veldhandbalcompetities georganiseerd, vroeger voornamelijk op een ondergrond van gras, tegenwoordig veelal op asfalt. Voor veel handbalverenigingen is veldhandbal tevens een belangrijke bron van onder andere ledenwerving en inkomsten uit kantineopbrengsten.

Veldhandbal lijkt in principe veel op het huidige zaalhandbal, de spelregels zijn nagenoeg hetzelfde. Voor veel handballers is de drempel dan ook laag om ook op het veld de sport te beoefenen. Desondanks is het beeld bij het NHV dat de belangstelling voor het veldhandbal de laatste jaren in de meeste regio's afneemt (NHV, 2003a). Voor veldhandbal geldt dat er alleen afdelings- en regiocompetities zijn. Deze competities resulteren uiteindelijk in een Nederlands Kampioenschap Veldhandbal, dat eind juni wordt georganiseerd.

2.1.3 Beachhandbal

Beachhandbal is rond 1992 ontstaan in Italië waar diverse handbalcoaches en -scheidsrechters deze alternatieve vorm van zaalhandbal ontwikkelden. In 1992 en 1993 was ook Nederland voorloper op het gebied van handbalkampen waarbij beachhandbal als experiment gespeeld werd. Daarna volgden andere landen pas. Op dit moment zijn vooral Spanje en Duitsland de landen waar beachhandbal erg serieus genomen wordt en waar ook een zogenaamde 'beachhandbalcultuur' is ontstaan (Cardinale, 2003). Italië is hierbij achtergebleven. In de landen waar beachhandbal populair is, worden in de zomermaanden veel competities en toernooien georganiseerd, waardoor er ook tekenen zijn van ledenwinst (NHV, 2004). Naar de beachhandbalsport is echter weinig onderzoek gedaan. Daarom is er niet veel bekend over de veranderende ledenstatistieken en diverse aan deze tak van handbal gerelateerde factoren. Wel is er iets bekend over fysieke invloeden van het spel, evenals over de blessuregevoeligheid. Een deel hiervan wordt verderop in deze paragraaf beschreven.

Het verschil tussen zaal- en beachhandbal ligt vooral in de spelregels. Op het zand wordt met minder spelers op een kleiner veld gespeeld en ook de tijdsduur is korter (2 maal 10 minuten) dan bij

zaalhandbal. Ook zijn er natuurlijk technische en tactische verschillen, maar deze zijn te uitgebreid om hier weer te geven. Het belangrijkste verschil tussen deze twee vormen van handbal is de oppervlakte waarop het gespeeld wordt. Zaalhandbal wordt op een harde vloer gespeeld en beachhandbal op een zandvlakte. Beachhandbal is een erg snelle sport met zeer weinig rustperiodes tijdens het spel. Dit komt doordat de gehele zijlijn als wisselplaats gebruikt kan worden en omdat het spel erg snel na ieder doelpunt weer wordt hervat. Cardinale onderzocht in 1999 de hartslag van beachhandbalsters tijdens het spel en vergeleek deze met de hartslag van zaalhandbalsters. Bij beachhandbal lag de hartslag tijdens een wedstrijd gemiddeld op 171,4 slagen per minuut, bij zaalhandbal is dit 155 slagen per minuut. Beachhandbal kost *fysiek* dus meer van een speler dan zaalhandbal. De belangrijkste reden is dat lopen en rennen op zand meer energie kost dan lopen en rennen op een harde ondergrond (Cardinale, 2003). Omdat het bewegen op zand meer van verschillende spieren vraagt, beweert Cardinale dat beachhandbal een zeer *effectieve trainingssubstituut* is voor in de zomermaanden wanneer de competitie vaak lang stil ligt. Hij beweert tevens dat het spelen op zand voor enkele weken voordelig zal uitpakken wanneer men daarna weer in de zaal speelt. Hij komt tot deze conclusie door te kijken naar eerdere onderzoeken bij atleten die op zand trinden.

Cardinale (2003) beweert bovendien dat de krachten op je lichaam (vooral je enkels en knieën) minder zijn wanneer je op zand speelt. En daarom loop je ook minder snel blessures op wanneer je op een dergelijke ondergrond speelt. Er is tot op de dag van vandaag geen onderzoek gedaan naar de blessuregevoeligheid van beachhandbal zelf. Wel is er onder andere een dergelijk onderzoek gedaan voor beachvolleybal, een vergelijkbare sport. Onderzoekers concludeerden dat het aantal *blessures* bij beachvolleybal aanzienlijk lager is dan bij andere teamsporten. Vooral het aantal enkelblessures (de meest voorkomende blessure bij zaalvolleybal) was de helft lager bij beachvolleybal vergeleken met de zaalvariant.

Internationaal gezien is de aandacht voor diverse beachsporten tegenwoordig groot (NHV, 2003a). Voornamelijk in de Zuid-Europese landen hebben beachsporten als beachvolleybal, beach-voetvolley, beachsoccer en beachhandbal een enorme vlucht genomen. Er is veel *aandacht* van publiek en media, vooral vanwege de uitstraling (sexy sport). Sport wordt gecombineerd met muziek, strand, zon, plezier, gezelligheid, half-bloze sporters, etc. Ook kunnen er tal van activiteiten om deze sporten heen georganiseerd worden waar veel publiek op afkomt. En dit heeft weer aantrekkingskracht op bijvoorbeeld media en sponsors.

2.1.4 Shoot-out handbal

Shoot-out handbal is een (korte) vorm van handbal, waarbij er een serie halve break-outs is met één speler tegen een keeper. Het kan worden vergeleken met een voetballer die al pingelend een keeper moet passeren. Deze vorm is niet echt een wedstrijdvorm, maar geldt vooral als een attractieve, commerciële aanvulling op toernooien, evenementen etc.

2.2 Nederlands Handbal Verbond

Om een algemene beschrijving te geven van handbal wordt uit het Meerjarenbeleidplan 2001-2005 (NHV, 2000, 8) van het Nederlands Handbal Verbond het volgende geciteerd:

“Handbal wordt op vele plaatsen, in vele vormen en op vele momenten gespeeld. Doordat handbal technisch relatief eenvoudig is, kan het snel en gemakkelijk gespeeld worden. Als kijksport is (top)handbal aantrekkelijk en flitsend, waarbij snelheid, creativiteit, spektakel en fysiek contact gecombineerd worden. Handbal is over het algemeen voor jong en oud ontspannend, verbetert de gezondheid en leidt door het samen sporten tot een grotere verbondenheid, in club- en teamverband. De handbalsport kenmerkt zich van oudsher door familieverbanden, waarin gezelligheid, saamhorigheid en maatschappelijk verantwoord gedrag centraal staan. Het fysieke aspect van handbal maakt dat het mensen binnen aanvaardbare normen leert geven en nemen. Het leren incasseren maakt wezenlijk onderdeel uit van het handbalspel en maakt dat mensen tegen een stootje kunnen, zowel in fysiek als in mentaal opzicht. Handbal bevordert een actieve leefstijl en sociaal-liberaal gedrag. Mensen leren verantwoordelijkheid geven en nemen, ontdekken principes van sociaal

en democratisch handelen en krijgen inzicht in het eigen en andermans gedrag. Handbal maakt daarmee mensen assertiever en maatschappelijke verbanden sterker.”

De bovenstaande kenmerken zijn natuurlijk niet uniek voor de handbalsport, ook andere (team)sporten zullen zich in deze beschrijving herkennen.

Het Nederlands Handbal Verbond, kortweg het NHV, is de nationale handbalbond van Nederland. Het NHV is opgericht in 1942 en heeft op het moment van schrijven ruim 56.000 leden die verdeeld zijn over 456 verenigingen. Het ledenbestand is in de afgelopen twintig jaar bijna gehalveerd. Wel is na jaren van daling het ledenaantal nu al twee jaar stabiel en zijn er zelfs tekenen van een lichte groei (NHV, 2004).

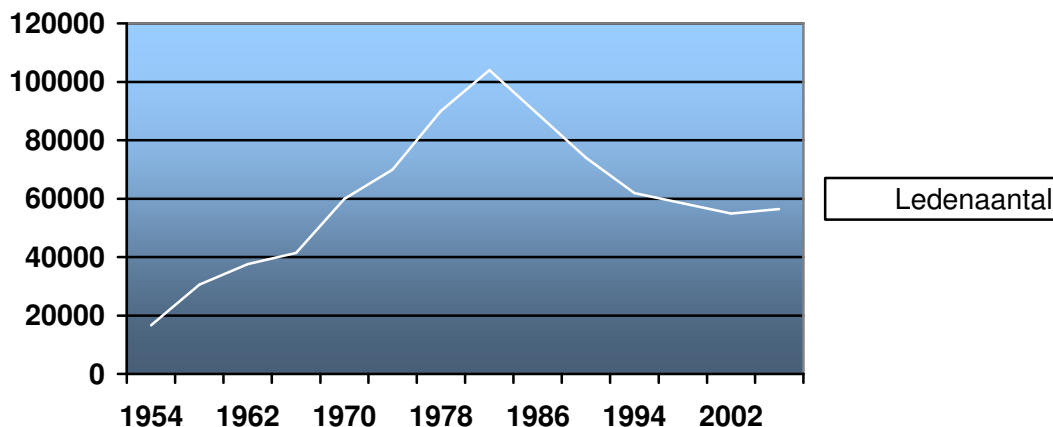
De visie van het NHV² is te beschrijven in de volgende vijf punten:

- Normen en waarden: het NHV is een open organisatie.
- Topsport en breedtesport zijn onlosmakelijk verbonden.
- Zorgen voor een breed en aantrekkelijk aanbod van spelmogelijkheden.
- De vereniging is de belangrijkste klant.
- Het NHV is een organisch geheel.

De uitgangspunten van het Meerjarenbeleidplan 2001-2005 (NHV, 2000) en het toekomstige meerjarenbeleidplan 2005-2009 geven een goed beeld van wat het NHV zichzelf ten doel stelt. In het kader van dit onderzoek geven de volgende uitgangspunten duidelijk aan waar het NHV heen wil:

- Het NHV wenst het handbal zo laagdrempelig mogelijk te maken voor zoveel mogelijk doelgroepen. Bestendiging c.q. groei van het aantal aangesloten verenigingen en handballers is geen doel op zich, maar een middel om de meerwaarde die handbal heeft voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te maken. Dit doet het NHV door een aantal kerntaken uit te voeren waardoor een actief lidmaatschap ontstaat.
- Meer dan voorheen is handbal voor het NHV een breedtesport. Diverse vormen van recreatief en competitief handbal worden ontwikkeld, gepromoot en gestimuleerd.
- Het NHV wil zich in termen van marketing bezighouden met doelgroepbenadering. Het NHV zal tijd nemen om nieuwe producten te ontwikkelen, zodat op termijn nieuwe doelgroepen met deze producten benaderd worden.

Figuur 2.2 Ledenaantallen NHV vanaf 1954 tot heden

Bron: NHV, 2003c

In bovenstaande figuur 2 is de fluctuatie van ledenaantallen vanaf 1954 weergegeven. Tot 1984 is het aantal leden explosief gestegen, met als hoogtepunt ruim 108.000 leden. In 1967 en in 1976 kende de

² De visie van het NHV is beschreven in het Meerjarenbeleidplan 2001-2005 van het Nederlands Handbal Verbond (NHV, 2000).

handbalsport zelfs een stijging van ongeveer 10.000 leden in één jaar. Na 1984 begon de daling tot 54.800 leden in 2001. De grootste daling was tussen 1984 en 1990 toen het NHV in zes jaar tijd 34.000 leden verloor. De laatste jaren kent de handbalsport in Nederland weer een (kleine) stijging in het aantal leden en tijdens de laatste meting in 2004 was dat aantal 56.500. Opmerkelijk is dat in 1963 de verhouding mannen-vrouwen nagenoeg gelijk was. Nu ligt die verhouding anders; ongeveer 34% mannen respectievelijk 66% vrouwen.

3 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader weergegeven. In paragraaf 3.1 wordt de algemene gedragstheorie beschreven aan de hand van een model. Dit model wordt in paragraaf 3.2 toegepast op handbal. Eerst wordt het aanbod van voorzieningen beschreven. Daarna volgen de voorkeuren, de middelen en restricties en de basiscondities, waarna het model toegepast wordt op handbalgedrag. In paragraaf 3.3 worden de maatschappelijke ontwikkelingen en de trends met betrekking tot sport weergegeven. De belangrijkste trends voor dit onderzoek zijn individualisering en hybridisering. Deze worden dan ook uitgebreid beschreven. Paragraaf 3.4 beschrijft de belangrijkste uitkomst van een ander onderzoek binnen het NHV, waarna in paragraaf 3.5 de onderzoeksvragen en verwachtingen van het NHV volgen.

3.1 De algemene gedragstheorie

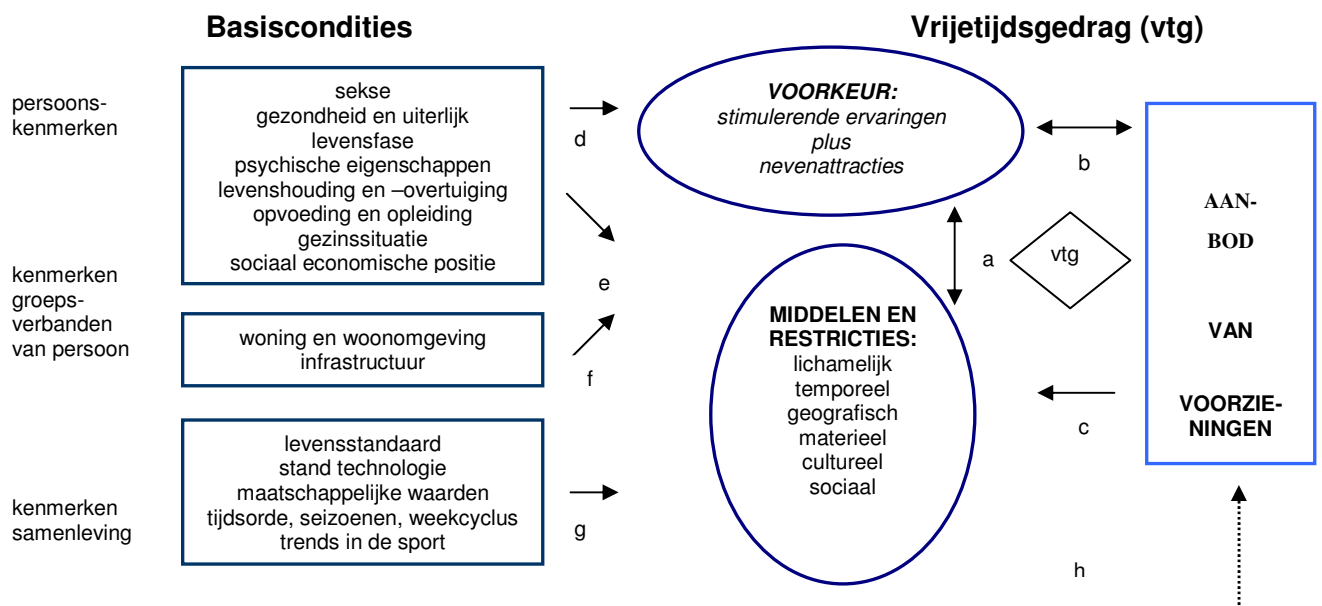
Er is tot nu toe nog weinig tot geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het handbalgedrag in Nederland. Daarom wordt er gekozen voor een algemeen theoretisch model: “het model van de algemene gedragstheorie” van Knulst (2003). Dit onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in de wensen en behoeften van de NHV-leden (een onderdeel van handbalgedrag), en het hierboven genoemde interdisciplinaire model is daar een hulpmiddel bij. Het voordeel hierbij is dat een interdisciplinair model een bepaald gedrag vanuit het oogpunt van zowel de economie, de psychologie, de sociologie als de ruimtelijke wetenschap benadert.

- Economie:* Personen streven met een bepaalde inzet aan middelen (tijd, geld, inspanning) een doel na, en dat doel is “zo goed mogelijk aan je trekken komen” (Knulst, 2003). Zij worden daarbij regelmatig met restricties geconfronteerd doordat men vaak meer wenst dan mogelijk is. Hierdoor dienen personen afwegingen en keuzes te maken, waarbij vaak tegenstrijdige belangen tegenover elkaar komen te staan. Doordat consumenten minder vrije tijd hebben gekregen, en een groter aanbod kennen waaruit keuzes gemaakt moeten worden (www.scp.nl), kiezen zij steeds vaker voor ‘vluchtiger consumeren’, oftewel; meer activiteiten tegelijk ontplooiën, of juist minder tijd per activiteit gebruiken.
- Psychologie:* Personen willen bij vrijetijdsactiviteiten de stimulerende ervaring van geboeidheid, bewondering, spanning of “flow” ondergaan (Knulst, 2003). De stimulerende ervaringen zouden de kern vormen van een voorkeur die men wil realiseren. Wanneer personen een positieve ervaring hebben gehad, zullen zij deze ervaring vaker willen meemaken. Een slechte ervaring leidt vaak tot vermijding van een bepaald gedrag.
- Sociologie:* Voorkeuren worden mede bepaald door een streven naar status en sociale goedkeuring (Knulst, 2003). Personen ontwikkelen voorkeuren en besteden hun vrije tijd vaak naar voorbeeld van groepen waartoe zij behoren of willen behoren. Deze groepen kunnen ouders, vrienden en collega’s zijn, maar ook groepen waartoe men nog niet behoort. Consumptievoorkeuren zijn steeds belangrijker geworden als symbolen voor identiteit en status.
- Ruimtelijke wetenschap:* Ruimtelijke condities zoals de beschikbare infrastructuur, de aanwezigheid van – en afstand ten opzichte van voorzieningen zijn mede bepalend voor de gedragsalternatieven in de vrije tijd (Knulst, 2003).

In figuur 3.1 is het model van de algemene gedragstheorie weergegeven. Een voorkeur voor een bepaald type vrijetijdsbesteding is gekoppeld aan een concreet aanbod (van voorzieningen). Zonder de aanwezigheid van een gereguleerde sport, instructie- en trainingsgelegenheid of een

sportaccommodatie, kan een voorkeur voor een tak van sport nooit ontstaan. Stimulerende ervaringen staan centraal bij voorkeuren in vrijetijdsgedrag, maar ook nevenattracties spelen een belangrijke rol. Om voorkeuren te ontwikkelen zijn wel hulpbronnen en middelen nodig. Deze middelen kunnen lichamelijk, temporeel, geografisch, materieel, cultureel en sociaal van aard zijn. Het ontbreken van middelen waardoor een bepaald gewenst gedrag niet uitgevoerd kan worden, duidt op het bestaan van restricties. Voorkeuren, maar ook middelen en restricties zijn weer afhankelijk van de basiscondities van personen. Dit zijn kenmerken die persoonlijk van aard zijn, maar die ook te maken hebben met kenmerken van groepsverbanden en kenmerken van de samenleving.

Figuur 3.1 Het model van de algemene gedragstheorie

Bron: Knulst (2003)

3.2 Het model van de algemene gedragstheorie toegepast op handbal

In deze paragraaf worden respectievelijk het aanbod van voorzieningen, de voorkeuren, de middelen en restricties, de basiscondities en het toegepaste theoretisch model met betrekking tot handbal beschreven.

Aanbod van voorzieningen

Het aanbod van voorzieningen duidt op het aanbod van handbal over het algemeen en van diverse handbalvormen in het bijzonder. Het aanbod is van groot belang; is er te weinig aanbod van handbal, of van een bepaalde vorm, dan kan de interesse daarvoor ook niet ontstaan of groeien. Voor de diverse handbalvormen zijn verschillende accommodaties nodig. Voor zaalhandbal is een sporthal nodig, voor veldhandbal een asfaltveld en voor beachhandbal een zandondergrond. Het ontbreken van één of meerdere van dit soort velden betekent dat deze handbalvorm niet gespeeld kan worden (zowel in wedstrijd- als in trainingsvorm). Het doel van dit onderzoek is vast te stellen in welke mate handballers de diverse vormen willen spelen, waarna verenigingen hierop kunnen inspelen door de accommodaties hierop toe te passen. Bij verenigingen of afdelingen waar bepaalde vormen nog weinig gespeeld kunnen worden, zal de interesse waarschijnlijk minder zijn (zie pijl b in figuur 3.1). Het aanbod is wel nodig om leden te interesseren. "Het accommodatieniveau is afhankelijk van de mate van beoefening. Een tekort aan accommodaties kan natuurlijk wel een eventuele groei van het aantal

beoefenaars in een tak van sport afremmen” (Van Bottenburg, 1994, 46).

De aanwezigheid van accommodaties alleen is niet voldoende, ook *de locatie* is een belangrijke factor. Ten eerste geldt een goede verspreiding van accommodaties als een vereiste om een bepaalde sport door het hele land (of een regio) te laten spelen. Daarnaast is de bereikbaarheid en de ligging van een sportpark van belang om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk sporters geen belemmeringen hieromtrent kennen.

Voorkeuren

Wanneer personen een bepaalde activiteit een stimulerende ervaring vinden, ontwikkelen zij vaak een voorkeur hiervoor. Een voorkeur voor een bepaalde activiteit komt niet bij iedereen op dezelfde manier tot stand. Verschillende personen hebben uiteenlopende motivaties om iets te ondernemen. Het is daarom goed te onderscheiden wat de verschillende motivaties zijn om de diverse handbalvormen te spelen, en ook wat de motivaties zijn om iets juist niet te doen.

Het woord motivatie hangt samen met het woord motief. Beide woorden zijn te herleiden tot ‘movere’, een Latijns werkwoord dat ‘in beweging brengen’ betekent. Motief duidt dan ook op: beweegredenen, beweeggrond, drijfveer of impuls. In de psychologie wordt het volgende onder motivatie verstaan (Cios-Nederland, vakgroep Sport en Gedrag, 1999):

- Het totaal van beweegredenen dat op een bepaald moment werkzaam is.
- De mate waarin (sommige) beweegredenen op een bepaald moment werkzaam zijn.

Motivatie kan zowel *intrinsiek* als *extrinsiek* zijn³. Intrinsieke motivatie duidt op het feit dat je iets zelf besluit te doen omdat je daar bijvoorbeeld plezier in hebt. Extrinsieke motivatie duidt op motieven die eigenlijk niet specifiek met sport te maken hebben maar ook door andere activiteiten bereikt kunnen worden, bijvoorbeeld sporten voor de sociale contacten of voor een betere gezondheid. Voor meisjes is bijvoorbeeld het sociale element vaak belangrijk, terwijl voor jongens het competitieve element meestal prioriteit heeft (Buisman en Van Rossum, 1998). Plezier is voor de meeste sporters de belangrijkste reden om aan sport te doen en voor toeschouwers de belangrijkste reden om naar sport te komen kijken. “Sport is bewegen om emoties, spanning en opwindning op te wekken.” Csikszentmihalyi⁴ schrijft deze gevoelens toe aan ‘flow’ (piekervaring). In de sport liggen piekervaringen binnen handbereik waardoor een tijdelijke zelfactualisatie bereikbaar is.

Daarnaast modelleert Maslow⁵ in zijn behoeftepiramide hiërarchisch de zeven standaard behoeftecategorieën van de mens. De wil om deze behoeften te bevredigen kan tevens gezien worden als een motivatie om aan sport te doen. “Motivation, in this model, has origins in human needs, or drives, some of which have organic sources” (Kotler, 1997, 184). Enkele kernbegrippen uit deze piramide zijn hierbij van belang: geborgenheid, ergens toe behoren; waardering, erkenning, succes, respect; zelfverwerkelijking en zelfactualisatie. Deze behoeften kunnen ook als de nevenattracties genoemd worden; redenen die (naast stimulerende ervaringen) leiden tot een voorkeur voor een bepaald (handbal)gedrag.

Pas wanneer men in aanraking is gekomen met een bepaalde handbalvorm (bijvoorbeeld beachhandbal), en men vindt het erg leuk dat deze snelle sport op zand gespeeld wordt, dan zal hij of zij een voorkeur ontwikkelen. Vanuit de voorkeur ontstaat een bepaalde motivatie om iets te ondernemen. Voorkeuren zijn in principe “globaal ingevulde wensbeelden” (Knulst, 2003). Een voorkeur of motivatie voor een bepaalde sport kan ook afhangen van het sociale karakter van deze sport. Veel mensen sporten immers omdat zij hun sociale contacten willen uitbreiden of onderhouden, of omdat een bepaalde groep (lees: type) mensen de sport al beoefent waarmee men zich kan identificeren. Natuurlijk zijn er ook veel sporters die een combinatie van bijvoorbeeld presteren en sociale contacten zoeken.

³ Deci en Ryan beschreven dit al in 1970. Zie Cashmore (2002)

⁴ In Cashmore (2002)

⁵ In Kotler (1997)

Of men uiteindelijk zijn of haar wensbeelden gaat verwezenlijken, hangt af van de middelen die men ervoor heeft en de restricties waar men tegenaan loopt. Dat personen van hetzelfde aanbod gebruik maken, houdt nog niet in dat hun voorkeur precies samenvalt of in dezelfde mate is ingevuld. Een voorkeur ontwikkelt zich in wisselwerking tot de geboden mogelijkheden. Mensen worden namelijk niet geboren met een behoefte aan bijvoorbeeld handbal. Er is dus meer dan alleen een wisselwerking tussen vraag en aanbod. Voorkeuren ontwikkelen zich in een sociaal verband.

Middelen en restricties

Of iemand uiteindelijk zijn of haar voorkeur gaat verwezenlijken, hangt af van de middelen die men ervoor heeft en de beperkingen (restricties) waar men tegenaan loopt. De volgende middelen en restricties kunnen van belang zijn voor de keuze voor een bepaalde handbalvorm of voor handbal in het algemeen:

- Lichamelijk:** Om te handballen dient men over het algemeen wel lichamelijk in orde te zijn. Een gebroken been, een rolstoel of een slecht zicht kunnen ervoor zorgen dat je handbal niet kunt spelen. Aangezien in dit onderzoek alleen leden onderzocht worden die op dit moment handballen (en dus blijkbaar niet gehinderd worden door hun lichaam), zal de restrictie "lichamelijk" niet gebruikt worden. Ook is een bepaalde mate van conditie vereist voor sommige niveaus van handbal, maar dit zal niet direct een restrictie zijn voor handbal in het algemeen. Zonder veel conditie kun je ook handballen (met plezier).
- Temporeel:** Ieder lid heeft een bepaalde voorkeur voor de dag en tijdstip waarop hij of zij wedstrijden wil spelen of wil trainen. Dit omdat zij vaak ook andere bezigheden hebben, waardoor zij niet altijd beschikbaar zijn. Wanneer er maar op één vaste avond getraind wordt bijvoorbeeld, dan kan het zijn dat een groep handballers juist 'niet kan' op deze avond. En voor sommige personen (bijvoorbeeld jongeren) komen wedstrijden op zaterdag juist niet zo goed uit vanwege een bijbaan. Een goede afstemming van het aantal en de tijdstippen van bepaalde handbalactiviteiten op de wensen van de leden is noodzakelijk om restricties weg te nemen.
- Geografisch:** Voor veel handballers is het belangrijk dat zij in de buurt (regio) kunnen handballen. Zij willen niet te lang reizen omdat zij daardoor dan de hele dag kwijt zijn, terwijl ze daar geen zin in of tijd voor hebben. Het is daarom van belang dat competities zoveel mogelijk clubs uit de directe omgeving van elkaar bevatten. Voor sommige competities is dat lastig wanneer er maar weinig deelnemende teams zijn, wat vaak het geval is bij veldhandbal, en in de toekomst wellicht ook bij beachhandbal.
- Materieel:** Bij materiële middelen moet men denken aan bijvoorbeeld het beschikbare budget. Leden betalen contributie, en dat moet wel in de juiste proportie zijn met wat men ervoor terug krijgt. Sommige leden klagen over een te hoge contributie voor het beperkte aantal maanden dat zij handballen. Daarnaast is de aanschaf van kleding een bepalende factor. De restrictie "materieel" zal echter niet in het onderzoek meegenomen worden, omdat deze (op het eerste gezicht) niet direct bepalend is voor het wel of niet spelen van handbal(vormen).
- Cultureel:** Culturele hulpbronnen duiden op kennis en vaardigheden. Om handbal te spelen dien je wel kennis te hebben van de spelregels en de waarden en normen binnen de handbalwereld. Voor nieuwe handbalvormen (beachhandbal) dien je eerst de nieuwe regels te weten alvorens je het spel kunt spelen. Beschik je deze kennis nog niet, dan is het vaak ook moeilijk een oordeel te vellen of je een bepaalde vorm wel of niet leuk c.q. interessant vindt. Wanneer je meer vaardigheid krijgt in het spelen van handbal (dus je wordt beter), dan zul je wellicht ook meer plezier beleven aan de sport. Iemand die (door bijvoorbeeld te weinig training) niet zo goed kan handballen, zal er misschien ook minder plezier aan beleven en daardoor eerder ermee stoppen.
- Sociaal:** Personen kunnen een bepaalde activiteit ondernemen omdat dat goed is voor hun identiteit of status. Zij willen tot een bepaalde groep horen, of er op lijken, waardoor zij

bepaalde activiteiten wel, en andere activiteiten niet ondernemen. Beachhandbal heeft in sommige landen een “sexy imago”, een imago dat voor veel jong-volwassenen wel aantrekkelijk is. Sommige van hen zullen zich sneller aangetrokken voelen tot deze vorm van handbal dan tot het reguliere zaalhandbal. Daarnaast is het beoefenen van een bepaalde sport ook een onderdeel van een sociaal netwerk. Personen gaan vaak graag samen met anderen iets doen en vinden dat dan ook gezellig.

Basiscondities

“Basiscondities zijn kenmerken van personen, van hun leefverbanden en kenmerken van de samenleving, met een min of meer duurzaam karakter. In ieder geval zodanig duurzaam dat deze van invloed zijn op de ontwikkeling en aanpassing van vrijetijdsvoorkeuren” (Knulst, 2003). De volgende basiscondities zouden in dit onderzoek van invloed kunnen zijn op de ontwikkeling van voorkeuren en op de middelen en restricties van handballers:

- Sekse:** In de sportwereld is er tegenwoordig weinig verschil meer tussen het aantal vrouwen en mannen die sporten. Handbal blijkt qua participatie echter een vrouwensport, zoals het voetbal een mannensport is. In dit onderzoek wordt gekeken op welk gebied er verschillen zijn tussen mannen en vrouwen binnen de verschillende facetten van het handbal, bijvoorbeeld bij deelname aan diverse handbalvormen.
- Gezondheid:** De lichamelijke conditie is van belang bij het uitoefenen van bepaalde activiteiten zoals handbal. In dit onderzoek worden echter alleen handballers onderzocht die nog steeds actief zijn (en dus in de meeste gevallen ook nog een redelijk goede gezondheid hebben). Wanneer de ex-leden ook tot het onderzoek zouden behoren, dan zou deze variabele wel van invloed (kunnen) zijn.
- Leeftijd:** Omdat sommige vormen van handbal (bijvoorbeeld beachhandbal) zorgen voor verschillen in imago, die op hun beurt verschillende groepen personen aan zullen spreken, is het aannemelijk dat er verschillen in leeftijd waar te nemen zijn wanneer de diverse handbalvormen onderling vergeleken worden.
- Opleiding:** Onderzocht wordt of de diverse handbalvormen ook verschillende groepen personen aantrekken, die verschillen in opleidingsniveau.
- Etniciteit:** Onderzocht zal worden of allochtonen andere wensen en behoeften hebben dan autochtonen. In diverse sportonderzoeken blijkt namelijk dat dit het geval is.
- Leefsituatie:** Ouders met kinderen hebben wellicht minder vrije tijd dan alleenstaanden, en ouderen hebben misschien minder vrije tijd dan jongeren. Onderzocht wordt of er verschillen zijn tussen handballers met verschillende leefsituaties (gezinssituaties).
- Economisch:** Personen die meer geld hebben dan anderen kunnen vaak ook meer uitgeven aan bepaalde activiteiten.
- Studie/werk:** Studenten hebben wellicht meer vrije tijd dan werkenden (vanwege een lagere studielast dan 40 uur), maar misschien wel minder dan parttimers. Ook bestaan er misschien verschillen in motivatie of voorkeuren tussen studenten en niet-studenten.
- Wonen:** De woonomgeving kan van invloed zijn op de participatiegraad in handbal of in de diverse handbalvormen. In grote steden zijn meer verenigingen, waardoor meer keuzes gemaakt kunnen worden.
- Infrastructuur:** Zijn de reisafstanden wel acceptabel? Is er wel de mogelijkheid om te veld- of beachhandballen in de regio, of moet men daar ver voor reizen? Kunnen personen ook met het openbaar vervoer naar verenigingen komen, is de sportaccommodatie wel goed bereikbaar en heeft deze genoeg parkeerplaatsen?

Waarden: Maatschappelijke waarden zoals het willen ondergaan van belevenissen (“de beleviscultuur”, Pine & Gilmore, 1999) zijn van invloed op het spelen van een bepaalde sport of sportvorm. Beachhandbal is voor bepaalde personen meer een belevenis dan zaalhandbal, mede vanwege het “sexy imago” dat men kent van de diverse media.

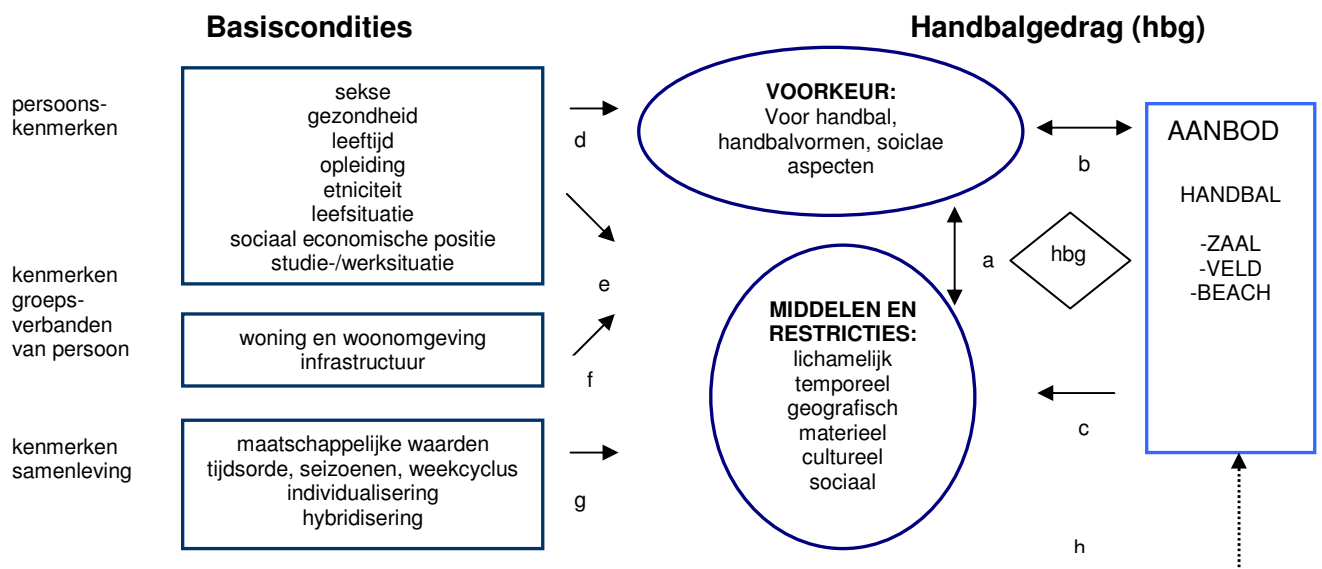
Tijdsorde: Personen zijn afhankelijk van tijdstippen waarop activiteiten plaatsvinden. Meestal kunnen zij maar één activiteit tegelijk doen, waardoor keuzes gemaakt moeten worden. In vakantieperiodes hebben mensen, en vooral jongeren (vanwege langere vakanties), meer tijd, waardoor zij ook meer activiteiten kunnen ontplooiën. Handbalvormen die in de openlucht worden gespeeld zijn ook seizoensafhankelijk. Bij slecht weer en bij een lagere temperatuur zullen maar weinig mensen de behoefte hebben om buiten te handballen. In de zomermaanden wanneer het warm is, zullen handballers sneller de zaal willen overslaan om lekker buiten bezig te zijn.

In het onderzoek zijn de basiscondities “economisch” en “infrastructuur” achterwege gelaten. Achteraf gezien was dit niet een juiste beslissing waardoor mogelijk enkele verklaringen niet optimaal onderzocht zijn. De overige condities (uiterlijk, levensfase, psychische eigenschappen, levenshouding- en overtuiging, opvoeding, levensstandaard en stand van de technologie) lijken niet van belang voor dit onderzoek, en zullen daarom buiten beschouwing gelaten worden.

Het aangepaste onderzoeksmodel

Figuur 3.2 toont het algemene gedragsmodel dat toegepast is op het handbalgedrag. Dit model wordt ook wel het onderzoeksmodel genoemd. Het rechtse gedeelte onder het kopje handbalgedrag wordt als een verklaringsmodel van motivatie gezien. De motivatie wordt gemeten aan de hand van enkele vragen en stellingen in het onderzoek. Ook de kwaliteit van handbal en de beoefening van andere sporten worden in dit onderzoek gemeten, maar vallen buiten het model.

Figuur 3.2 Het onderzoeksmodel

3.3 Maatschappelijke ontwikkelingen en trends in de sport

Sportdeelname hangt samen met onder andere sekse, leeftijd en sociaal milieu (opleiding en inkomen). De verschillen tussen deze achtergrondkenmerken met betrekking tot sportparticipatie

waren in 1979 (Manders en Kropman) niet nieuw en zijn anno 2003 nog steeds actueel (Breedveld, 2003). Mannen en vrouwen onderscheiden zich bijvoorbeeld meer door de wijze waarop men sport dan door de sportdeelname zelf. Daarbij blijken hogere sociale milieus, dus mensen met hogere opleidingen en inkomens, actiever aan sport te doen dan de lagere sociale milieus. Ook bestaan er verschillen tussen allochtonen en autochtonen. Allochtonen sporten beduidend minder in georganiseerd verband dan autochtonen. (Breedveld, 2003).

Sinds 1975 is de Nederlander veel meer activiteiten buitenshuis gaan ontplooiën. Men is meer op zoek naar belevenissen omdat het 'gewone' niet goed genoeg meer is. Vanreusel en Scheerder (2002) merken op dat de sporter op zoek is naar leuke en sensationele bewegingservaringen. "Dit alles moet echter wel gerealiseerd worden met een steeds krappere tijdsbudget" (Breedveld, 2003, 20). Daarom blijken burgers steeds meer te willen betalen voor kwaliteit en belevenissen (Pine & Gilmore, 1999). De belangstelling om zich voor de besteding van vrije tijd te binden aan een vereniging lijkt echter af te nemen. Een reden hiervoor is moeilijk te geven. Breedveld (2003) gaat er vanuit dat dit mede een gevolg is van het individualiseringsproces en het veranderende, gecommmercialiseerde vrijetijdsaanbod en de gestegen inkomensniveaus.

Doordat men minder vrije tijd heeft en te maken krijgt met steeds meer vrijetijdsaanbod, moet men vaker keuzes maken. Mensen lijken er eerder voor te kiezen om een betrekkelijk groot aantal activiteiten af en toe te doen, dan om zich te concentreren op een select groepje activiteiten (Breedveld, 2003). Op jaarbasis betekent dit dat de diversiteit in vrijetijdsbesteding toeneemt, op weekbasis daalt deze.

Bij elkaar genomen kan gesteld worden dat de sport *diversificeert* (andere, nieuwe sporten), *informaliseert* (minder competitief, minder gebruik van formele sportvoorzieningen) en *individualiseert* (minder in verenigingsverband). Analyses op onder andere de NOC*NSF-ledenstatistieken wijzen uit dat teamsporten in verhouding tot solosporten inderdaad aan populariteit hebben ingeboet (Van der Meulen, 2003). In tabel 3.1 staan de percentages vermeld van teamsporters in 2003, uitgesplitst in enkele persoonskenmerken.

Tabel 3.1: Teamsporters naar persoonskenmerken, wie doen er aan een teamsport?

Achtergrondkenmerk	Percentage
Percentage van de...	
Nederlanders	17,4
Mannen	24,9
Vrouwen	10,0
6-19 jarigen	39,1
20-64 jarigen	13,7
65-79 jarigen	1,7
< Hbo & WO'ers	10,3
Hbo & WO'ers	17,1
Autochtonen	16,5
Allochtonen	14,6

Tabel A, bron SCP (2003), pagina 85

Uit Tabel 3.1 blijkt dat ruim 17% van de Nederlanders aan een teamsport doet. Mannen blijken relatief meer aan teamsporten deel te nemen dan vrouwen, aangezien Nederland bijna net zo veel mannen als vrouwen kent (ongeveer 8.015.000 mannen en 8.177.000 vrouwen, www.cbs.nl). In handbal is dat juist andersom, daar zie je relatief meer vrouwen. Verder kan geconcludeerd worden dat er in Nederland ongeveer evenveel jeugdigen (tot 19 jaar) participeren in teamsporten als mensen tussen de 20 en 69 jaar (www.cbs.nl, beide groepen bestaan uit ongeveer 1.500.000 teamsporters), maar de eerste groep is een categorie met minder leeftijden, waardoor blijkt dat relatief veel jongeren teamsporten beoefenen (39,1% tot en met 19 jaar) en relatief minder ouderen (15,4% tot en met 79 jaar). De groep hoger opgeleiden kent ook een hoger percentage teamsporters dan de lager opgeleiden, al is de groep lager opgeleiden qua aantallen veel groter (www.cbs.nl). Handbal schijnt

van oudsher een sport van de lagere klassen te zijn (NHV, 2003c), en daarom is de vraag of bij deze teamsport juist het percentage lager opgeleiden relatief hoog is. Verder sporten autochtonen (16,5% van de autochtonen) relatief meer in teamverband dan allochtonen (14,6%) in Nederland. Aangezien het werkelijke aantal autochtonen in Nederland veel hoger (13.170.000, www.cbs.nl) ligt dan het aantal allochtonen (3.088.000), zijn er veel meer teamsporters van autochtone afkomst.

Lidmaatschap van sportverenigingen

De afgelopen 20 jaar was er sprake van een daling in het aantal teamsporters en een stijging in het aantal solo- en duo-sporters. Aangezien teamsporten vaker binnen verenigingsverband beoefend worden dan solosporten (Van der Meulen, 2003), kan men concluderen dat veel sportverenigingen ook een ledendaling kennen. Handbal is dus niet de enige sport die een ledendaling kent. Hockey (statussport) blijkt echter een teamsport die wel een ledenstijging kent, en voetbal blijft al jaren ongeveer gelijk qua ledenaantallen. Verder blijkt dat onder alle leeftijdsgroepen het percentage lidmaatschappen afneemt, behalve onder de 6-11 jarigen.

Van der Meulen (2003) heeft onderzocht dat de volgende groepen personen minder vaak lid van een sportvereniging zijn dan gemiddeld:

- Lager opgeleiden
- Lagere inkomensgroepen
- Werklozen / arbeidsongeschikten
- Inwoners van de grote steden
- Allochtonen

Competitie en training

Volgens Van der Meulen (2003) bevestigen de AVO-data de ontsportingshypothese van Crum (1991). *Het accent in sportbeoefening is verschoven van competitief naar recreatief*. Tussen 1991 en 1999 is het aantal sporters dat deelnam aan formele competities en trainingen gedaald van 48% naar 38%. Doordat er een verschuiving is van teamsporten naar meer individuele sporten, zien we ook een afname van competitiviteit in de sport. Niet zozeer de daling in ledenaantallen van sportverenigingen is de meest relevante conclusie, maar de dalende belangstelling in deelname aan de wedstrijden en trainingen op sportgebied. In 1999 waren mannen (45%) actiever binnen het verband van competities en trainingen dan vrouwen (31%) (Van der Meulen, 2003). Naarmate men ouder wordt, neemt het sporten in competitie- en trainingsverband sterk af. Al is de daling in de groep 65+ (en in de groep 6-11 jarigen) het minst sterk in vergelijking met andere leeftijdsgroepen. Tevens is de daling groter onder lager opgeleiden in vergelijking met hoger opgeleiden.

Trends

“De sport – en de bewegingscultuur in het algemeen – wordt zonder twijfel beïnvloed door processen van mondialisering, lokalisering, individualisering, omnivorisering, vertechnisering, mediatisering, commercialisering enzovoort. Het dynamische veld van de sport kan zich per definitie niet opsluiten in een vacuüm” (Vanreusel, Scheerder, 2002, 31). Sport is voor veel mensen een belangrijk deel in hun leven. Sporten is niet alleen iets wat je in je vrijetijd doet, maar is tegenwoordig een onderdeel van heel wat facetten in het hedendaagse leven. Crum (1991) spreekt hierbij over de ‘versporting van de samenleving’. Sport is een belangrijke factor in onze maatschappij. Gebeurtenissen in de maatschappij hebben invloed op de sport en vice versa. Het actuele sportlandschap is zo divers geworden dat het werkelijk met alles in aanraking komt. Sport wordt gekoppeld met gezondheid, economie, toerisme, politiek, media enzovoort. “Sport en andere bewegingsculturele uitingen zijn ingebed in waarden, normen en gewoonten die van kracht zijn in de alledaagse samenleving” (Vanreusel, Scheerder, 2002, 32).

De belangrijkste trends voor dit onderzoek zullen hieronder verder uitgediept worden. Deze trends zijn individualisering en hybridisering van de sport. Een noot hierbij is dat, mits zij allemaal optreden, de trends niet voor iedereen tegelijkertijd gelden. Ook gelden deze trends niet voor ieder persoon in

dezelfde mate. Doordat personen verschillende basiscondities kennen, komen zij ook in verschillende mate in "aanraking" met de diverse trends.

Individualisering

"Met het fenomeen van de geïndividualiseerde sportparticipatie is er sprake van een waardeverschuiving van de omgeving (de ecosport) naar het eigen ik (de egosport)" (Vanreusel, Scheerder, 2002, 45). Mensen zullen samen willen blijven sporten, maar in eerste instantie op een zelfgekozen tijdstip en in een zelfgekozen verband. Het huidige sportdeelnamepatroon kent naast het meer gedifferentieerde en geïndividualiseerde sportgedrag ook meer kenmerken van vluchtigheid en tijdelijkheid.

Vanreusel en Scheerder (2002) merken tevens op dat de grenzen tussen de 'traditionele sport' en de (openlucht)recreatie steeds meer aan het vervagen zijn. Bovendien blijkt hierbij dat er sprake is van een verschuiving van belangstelling van de traditionele georganiseerde wedstrijdsport in verenigingsverband naar ongeorganiseerde, individueel te beoefenen en ongebonden sportieve bezigheden. Een voorbeeld in de handbalwereld is het beachhandbal. Individuele, recreatieve en ongeorganiseerde sportparticipatie op het moment dat het de sporter het beste uitkomt, zal aan populariteit winnen. Daarnaast zal de sportparticipatie vrijblijvender en minder prestatief worden. "De sportclub zal steeds meer een facilitaire organisatie moeten worden, die functioneert in dienst van de individuele sporter en daarbij de mogelijkheid biedt om gebruik te maken van sportaccommodaties" (Vanreusel, Scheerder, 2002, 46).

De tendens tot verzelfstandiging van het individu kan niet losgekoppeld worden van ontwikkelingen als een *stijgend opleidingsniveau*, een *toenemende welvaart*, de *versterkte aandacht voor vrijetijd*, *informalisering*, *demassificatie* en *detraditionalisering*.

Mede als gevolg van de individualiseringstrend zou niet alleen het aantal participanten van individuele sporten toenemen, maar ook zou een lagere deelname in sportverenigingen een gevolg zijn. Van den Heuvel en Van der Poel (1999) concluderen echter dat dit niet het geval is. De cijfers van zowel het AVO als het TBO geven aan dat tussen 1975 en 1995 het percentage Nederlanders dat lid is van één of meer sportverenigingen is gestegen. In de jaren negentig is er sprake van een stabilisering. Mogelijk is dat na de stabilisering tot 1995 de cijfers wel gedaald zijn, waardoor Vanreusel en Scheerder (2002) tot de eerst genoemde conclusie kwamen.

Hybridisering van de sport

Vanreusel en Scheerder (2002) beschrijven in hun boek "Sportsociologie - Het spel en de spelers" dat de eenduidigheid van sport heeft plaatsgemaakt voor een groeiend aantal mengvormen. Traditionele sporten worden gesplitst in diverse mengvormen. Je ziet verschuivingen van volleybal naar aqua-volley en beachvolleybal, van voetbal naar minivoetbal en tennisvoetbal, van rolschaatsen naar skeeleren en van handbal naar bijvoorbeeld beachhandbal. Men noemt dit de hybridisering van de sport. Typische kenmerken hiervan zijn waardeveelheid en waardevaagheid. Toch kunnen vier grote groepen waarden onderscheiden worden in de sport⁶:

- *Presteren*. Hierbij verwijst men naar de traditionele competitiesporten met een hiërarchische opbouw in teams, clubs, bonden liga's. Trainen, selectie en presteren zijn de belangrijkste kenmerken, waardoor een grote groep uitvallers ontstaat. Deze sportvorm wordt beheerst en gecontroleerd door experts. Het hoofdmotief is strijden met en overwinnen op de tegenstanders. Presteren is in de ogen van velen nog steeds de belangrijkste waarde wanneer over sport gesproken wordt.
- *Vormen*. Hierbij zijn leer- en socialisatieprocessen die van de sport uitgaan het normkader. De bewegingsopvoeding op school is een goed voorbeeld. Daarnaast wordt sport ingezet voor diverse doelen, zoals in de jeugdzorg, in de grotestadproblematiek, hulpverlening enzovoort.

⁶ Zie Vanreusel, Scheerder (2002)

- *Producersen*. Sinds een deel van de sport meespeelt in het marktmechanisme gelden hier ook industriële en commerciële spelregels. Sport gaat samen met avontuur, natuur, gezondheid en fitheid (allen recreatie), maar ook met spektakel en prestatie (beide topsport). Dit wordt tot op het bot uitgebait door de commercie.
- *Entertainment*. Sport biedt veel spektakel en is daarom één van de meest opvallende uitingen van een 'belevenissensamenleving'.

Natuurlijk zullen deze vier waardegroepen niet altijd onafhankelijk van elkaar voorkomen, maar vaker in mengvormen. Het onderscheid zal steeds meer vervagen. De meeste sporten worden gekenmerkt door alle vier de waardegroepen, zo ook bij handbal, waarbij de nadruk ligt op *presteren* en *vormen*. Beachhandbal kenmerkt zich meer door *producersen* en *entertainment* omdat deze tak van handbal vaak meer spektakel biedt en verder uitgebait wordt door de commercie.

De hybridisering van de sport zorgt ervoor dat de 'moderne' sporten niet alleen attractiever gemaakt worden als spektakel- en kijksport, maar biedt ook de mogelijkheid voor sporten en sporters om een individuele identiteit te krijgen.

3.4 Eerder onderzoek

Birgit Koster (1998) heeft onderzoek gedaan naar de factoren die een rol hebben gespeeld bij de grote ledendaling van het NHV tot 1998. Uit dit onderzoek bleek dat het belangrijkste motief voor het handballen *ontspanning* is. Het gebrek aan tijd en de minder goede sfeer binnen de vereniging bleken de grootste drempels, maar dit zal niet uniek zijn voor handbal. De belangrijkste maatschappelijke trends waar het NHV volgens Koster hinder van ondervindt, zijn *individualisering* en *flexibilisering*. In paragraaf 3.3 wordt de trend individualisering (evenals de trend hybridisering) verder uitgewerkt.

3.5 Onderzoeksvragen en verwachtingen

Aan de hand van de doel- en probleemstelling (deze zijn beschreven in hoofdstuk 1) en de bestaande (in de vorige paragrafen beschreven) theorie kunnen de volgende onderzoeksvragen worden opgesteld. Deze onderzoeksvragen dienen alle zes beantwoord te worden teneinde het onderzoek op de juiste manier uit te voeren. In hoofdstuk 7 wordt per onderzoeksvraag het antwoord hierop gegeven. Onder de onderzoeksvragen volgen hypothesen die opgesteld zijn naar aanleiding van de theorie en algemene verwachtingen van het NHV die eerder in dit hoofdstuk zijn weergegeven. Deze hypothesen worden bevestigd of verworpen in hoofdstuk 5 en 6.

1. Welke van de persoons- en groepsverbandkenmerken (sekse, etniciteit, leeftijd, opleiding, leefsituatie, studie-/werksituatie, afdeling, leeftijdscategorie, klasse en jaren van lidmaatschap) zijn van invloed op de voorkeur voor bepaalde vormen van handbal? (Hoe ziet het profiel eruit van de zaal- veld- en beachhandballer?)
2. Welke factoren kunnen als restrictie gezien worden bij het beoefenen van een bepaalde handbalvorm en hoe kan hier door het NHV het beste mee om worden gegaan?
3. In hoeverre zijn hybridisering en individualisering in de sport van belang voor de handbalsport dat het aanbod hierop afgestemd dient te worden?
4. Welke verschillen en overeenkomsten bestaan er in de waardering voor de verschillende handbalvormen door NHV-leden? (Welke sfeer-, kwaliteits- en motivatie aspecten zijn typerend voor iemands voorkeur voor een bepaalde handbalvorm?)
5. Is het aanbod van accommodaties en competities toereikend om te voldoen aan de voorkeuren en wensen van de NHV-leden?

6. Zijn de frequentie, het niveau en de motivatie met betrekking tot handbaltrainingen van belang voor het ledenbehoud van het NHV, en zo ja, in welke mate?
7. Welke aanbevelingen kunnen er aan het NHV worden gedaan teneinde een jaarrondcultuur te creëren waarbij zoveel mogelijk rekening is gehouden met de wensen en behoeften van de NHV-leden?

Het NHV heeft een aantal verwachtingen met betrekking tot de resultaten van dit onderzoek. Deze verwachtingen zullen getoetst worden en beschreven in het resultatenhoofdstuk (7). De verwachtingen zijn:

- Beachhandbal is typisch een sport voor jonge leden (onder 30 jaar) met een hoge opleiding.
- Veldhandbal is een handbalvorm die door veel leden erg gevaarlijk wordt gevonden en kan daarom als een restrictie worden gezien.
- De trends hybridisering en individualisering in de sport zorgen ervoor dat handballers vaker kiezen voor beachhandbal als extra sportvorm, maar zullen dit in mindere mate in competitievorm willen uitoefenen (meer in ongedwongen vorm).
- Kwaliteits-, sfeer- en sociale aspecten zijn van invloed op het gedrag van de handballer; naarmate deze aspecten negatiever uitvallen, zullen handballers minder snel geneigd zijn de betrokken handbalvorm uit te oefenen.
- De lengte van de zaalcompetitie is te kort, en omdat weinig handballers veldhandbal een leuk alternatief vinden, zal de zaalcompetitie verlengd moeten worden.

4 Methoden en technieken

In dit hoofdstuk worden de methoden en technieken beschreven die voor dit onderzoek zijn gebruikt. In paragraaf 4.1 wordt de onderzoeksgroep beschreven en de wijze van dataverzameling uitgelegd. In paragraaf 4.2 worden de kernbegrippen die van toepassing zijn op dit onderzoek geoperationaliseerd. De statistische onderzoekstechnieken worden beschreven in paragraaf 4.3 waarna in paragraaf 4.4 aangegeven wordt wat de respons op de enquête was en hoe daarmee is omgegaan.

4.1 Onderzoeksgroep en wijze van dataverzameling

Om een zo representatief mogelijk onderzoek uit te voeren, is er voor gekozen om alle leden van het Nederlands Handbal Verbond tot de onderzoeksgroep te rekenen. Het NHV wilde echter alleen de mening weten van de leden vanaf twaalf jaar en daarom bestaat de onderzoeksgroep uit “alle leden van het NHV van twaalf jaar en ouder”. Op het moment van schrijven heeft het NHV ruim 56.000 leden, waardoor een publieksonderzoek, ofwel een survey, de aangewezen methode is om zo gestructureerd mogelijk een uitgebreide dataset met relevante informatie te verkrijgen. Omdat alleen de leden vanaf twaalf jaar meegenomen worden in het onderzoek, daalt de onderzoeksgroep naar ongeveer 43.400 (NHV, 2002) leden.

Omdat het publieksonderzoek, bestaande uit een schriftelijke enquête (zie bijlage D), verspreid werd via de Handbalkrant, het kwartaalmagazine van het NHV voor alle leden, werd deze ontvangen op ruim 40.000 adressen in Nederland (sommige adressen kennen meerdere leden). De verwachting was dat niet alle leden de moeite zouden nemen om de enquête in te vullen en te retourneren, waardoor de respons een stuk lager zou zijn dan 44.400 en minder representatief omdat misschien alleen de ‘betrokken NHV-leden’ antwoorden (het grootste nadeel van een publieksonderzoek t.o.v. een bijvoorbeeld een bevolkingsonderzoek). Omdat op één adres mogelijk meerdere leden wonen, bestond ook de kans dat enkele leden niet bereikt zouden worden omdat de enquête al door een ander werd ingevuld. Voor deze scriptie bestond echter geen andere mogelijkheid om selectiever te werk te gaan.

Er werd gekozen om over een aantal verschillende onderwerpen duidelijkheid te krijgen en minder diep in te gaan op één onderwerp. De enquête bestaat daarom voornamelijk uit korte gesloten vragen en stellingen. Omdat niet iedere ontvanger zin of tijd heeft om de enquête in te vullen, zal er een selecte groep overblijven. Om toch zoveel mogelijk leden te stimuleren de enquête te retourneren, werden er aan het terugsturen van de enquête geen kosten verbonden en maakten alle respondenten kans op vrijkaartjes voor een handbalevenement (de Lucardi Cup 2003).

Het surveyonderzoek onder alle NHV-leden vond plaats met behulp van een schriftelijke enquête. Deze vragenlijst bestond uit twee dubbelzijdig gedrukte A4-tjes aan elkaar. Om de kosten voor het drukken en verspreiden zo laag mogelijk te houden, is de enquête gesponsord door de drukker (door middel van een reclameblok op de enquête zelf). De enquête werd verspreid samen met de Handbalkrant van 17 oktober 2003. De Handbalkrant, die vier keer per jaar uitgegeven wordt, is een informatiekrant voor alle leden van het NHV. De leden krijgen de krant altijd thuis toegestuurd. Om de kans op foute vraagstellingen en/of antwoordcategorieën in de enquête te minimaliseren, werd deze bij een kleine groep leden en niet-leden (schriftelijk en mondeling) vooraf getest, waarna eventuele aanpassingen direct volgden. Op de voorpagina van de handbalkrant werd ter promotie van de vragenlijst een door mij geschreven artikel geplaatst.

4.2 Operationalisering en kernbegrippen

Onderstaand worden de kernbegrippen die van belang zijn in dit onderzoek nader beschreven, zodat voor de lezer duidelijk wordt wat met de in de rest van deze scriptie gebruikte termen wordt bedoeld. Daarbij zal worden weergegeven op welke wijze deze begrippen in het onderzoek naar voren kwamen.

- De **verschillende handbalvormen** zijn: zaalhandbal, veldhandbal en beachhandbal. Daarnaast bestaan er diverse vormen van (recreatieve) handbalvormen waarvan niet duidelijk is in welke mate deze gespeeld worden. Dit moet uit het onderzoek blijken. Een voorbeeld hiervan is shoot-out handbal. Zaalhandbal is de standaard handbalvorm die door de meeste handballers gespeeld wordt in een sporthal. Veldhandbal is hiervan de openlucht versie, welke zowel op gras als op asfalt gespeeld kan worden. De competities worden echter alleen op asfalt afgewerkt. Beachhandbal is een aangepaste handbalvorm die op een zachte zandondergrond (strand of zandbak) gespeeld wordt. Deze vorm wordt onder andere door het NHV geschreven als “Beach Handball” (Engelse naam), maar omdat het nu ook een Nederlandse sport is, gaat de voorkeur uit naar “beachhandbal” als te gebruiken term, net als men de termen zaalhandbal of veldhandbal gebruikt. Shoot-out handbal duidt op een serie halve break-outs met één speler tegen de keeper, en is niet echt een teamsport maar meer een recreatieve, individuele vorm van handbal die vaak als extra-tje op een toernooi wordt georganiseerd.

In het onderzoek wordt de participatie van NHV-leden in de verschillende handbalvormen gemeten, zowel in competitief als in non-competitief verband. Het is namelijk zo dat sommige leden (bijvoorbeeld op recreatief niveau) buiten competities om handballen onder de vlag van het NHV. Daarnaast is het NHV geïnteresseerd in de deelname aan de voorronden en het hoofdtoernooi van het NK beachhandbal, evenals de deelname aan beachhandbaltoernooien over het algemeen. Al deze vragen worden gesteld door middel van gesloten vragen.

- De **waardering** voor diverse handbalvormen wordt gemeten door gebruik te maken van de volgende variabelen:
 - Algemene kwaliteit, sfeer, lengte, niveau, tijdstip en frequentie van competitie en trainingen.
 - Sfeer binnen vereniging en team.
 - Het aantal en soort van clubactiviteiten.
 - Het (door de leden ervaren) niveau van de scheidsrechters.

De waardering wordt in de vragenlijst gemeten door voor zowel zaal- als veldhandbal dertien variabelen te laten beoordelen op een 5-puntsschaal (Likertschaal), waarbij 1 duidt op een slechte waardering en 5 op een uitstekende waardering.

- De **beleving** van diverse handbalvormen worden gemeten aan de hand van de volgende variabelen:
 - Blessuregevoeligheid.
 - Motivatie.
 - Niveau (van trainingen).

De blessuregevoeligheid van handbal wordt in de vragenlijst gemeten door voor de drie bekendste handbalvormen (zaal-, veld- en beachhandbal) een beoordeling op gevaarlijkheid te vragen op een 4-puntsschaal, waarbij 1 “niet gevaarlijk” betekent, en 4 duidt op “zeer gevaarlijk”. De motivatie om te handballen wordt gemeten door in de enquête een vraag op te nemen met 10 mogelijke motivaties (die allen gekozen kunnen worden) en een mogelijkheid om zelf een motivatie toe te voegen. Het niveau van trainingen wordt ten eerste gemeten door een vraag of men liever op een lager, zelfde of hoger niveau traint. Daarnaast wordt door middel van een stelling waarbij men een deze kan beoordelen op een 5-puntsschaal waarbij 1 “sterk oneens” betekent en 5 “sterk eens”.

- **Basiscondities** die gemeten zullen worden, zijn: (in hoofdstuk 3 werd al beschreven dat de condities “gezondheid” en “inkomen” niet meegenomen worden in dit onderzoek)

- Leeftijd⁷.
- Sekse.
- Opleidingsniveau.
- Leefsituatie (gezinssituatie)
- Etniciteit.
- Studie- en werksituatie.

De vragenlijst eindigt met vragen naar deze condities omdat deze erg persoonlijk zijn en eventueel afschrikwekkend voor de rest van de vragenlijst kunnen werken. Bij opleidingsniveau zal er onderscheid gemaakt worden in basisonderwijs, vmbo/mavo, havo/vwo, mbo, hbo en WO. Hierbij gaat het om de hoogst genoten opleiding (of de opleiding die men op het moment van invullen aan het volgen is). De leefsituatie wordt gemeten door te vragen naar het alleen of samenwonen, en/of getrouwd zijn (met of zonder kinderen). De etniciteit wordt gemeten door te vragen of het lid wel of niet in Nederland geboren is, en of de ouders in Nederland geboren zijn. De studie- en werksituatie wordt gemeten aan de hand van de vraag of een lid scholier/student is, (full- of parttime) werkt, of eventueel werkloos/werkzoekend is, met pensioen is of dat men werk en studie combineert.

- De **jaarrondcultuur** duidt op het aanbod en het verlengen en of aanvullen van de reguliere zaalcompetitie met (alternatieve) handbalvormen, zoals veld- en beachhandbal, extra toernooien, langere competities etc. De jaarrondcultuur is erop gericht dat mensen het hele jaar door zoveel mogelijk kunnen handballen in georganiseerde vorm, omdat zij immers voor het hele jaar contributie betalen.

In de vragenlijst wordt gevraagd of leden de bestaande zaalcompetitie willen verlengen of uitbreiden, en zo ja, met welke handbalvorm en op welke manier, en in welke maanden. Ook wordt er door verschillende stellingen met 5-puntsschaal op te nemen in de enquête een goed beeld geschetst van de mening van leden met betrekking tot de jaarrondcultuur.

- **Beperkingen** duidt op het niet kunnen (of willen) spelen van bepaalde handbalvormen. De beperkingen (motieven) die onderzocht worden zijn:
 - Het ontbreken van een beachhandbalcompetitie.
 - Het ontbreken van een gemengde competitie (zowel op basis van geslacht als op basis van familiebanden).
 - (On)duidelijkheid over de spelregels van beachhandbal.
 - Het bang zijn om fouten te maken.
 - Je niet op je gemak voelen.
 - Verveling.
 - Veldhandbal in de huidige vorm is mogelijk ouderwets.
 - Het ontbreken van de juiste accommodatie
 - Gevaarlijkheid.

Deze mogelijke beperkingen worden onderzocht door zowel gesloten vragen als stelling hierover op te nemen in de vragenlijst.

- **Handbalkenmerken** duidt op de volgende factoren met betrekking tot NHV-leden:
 - Afdeling waarin men handbalt⁸.
 - Klasse waarin men speelt.
 - Team waarin men speelt⁹.
 - Aantal jaren van lidmaatschap¹⁰.

Deze factoren worden gebruikt om de inleidende vragen van de enquête vorm te geven. De tien verschillende afdelingen worden weergegeven, waaruit de respondent kan kiezen of kan aangeven dat hij of zij het niet weet. Achteraf kan de afdeling nog aangepast worden aan de hand

⁷ deze zal later de basis zijn voor een nieuwe variabele: leeftijd in categorieën

⁸ deze zal later de basis zijn voor een nieuwe variabele: regio Oost of West

⁹ deze zal later de basis zijn voor een nieuwe variabele: junior of senior

¹⁰ deze zal later de basis zijn voor een nieuwe variabele: kort of lang lid

van de naam van de vereniging die ook gevraagd is. De klasse waarin men speelt wordt gemeten aan de hand van een vraag met de mogelijke klassen. Bij het team waarin men speelt wordt onderscheid gemaakt tussen senioren en de drie jeugdklassen. Het aantal jaren van lidmaatschap wordt gemeten aan de hand van een keuzemogelijkheid uit vijf perioden: minder dan 1 jaar, tussen de 1 en 3 jaar, tussen de 3 en 5 jaar, tussen de 5 en 9 jaar, en meer dan 9 jaar.

- **Hybridisering** duidt op het feit dat binnen veel sporten mengvormen ontstaan die als nieuwe sport worden gezien. Denk hierbij aan bijvoorbeeld aquavolleybal, of beachhandbal. Hybridisering binnen handbal wordt gemeten door de mate waarin beach- en veldhandbal gespeeld en gewenst worden.
- Het **aanbod van accommodaties** wordt in dit onderzoek vooral gemeten door de beschikbaarheid van beachhandbalvelden. Omdat dit een vereiste is voor het spelen van deze vorm, is het ontbreken van een dergelijk speelveld een restrictie. Dit wordt gemeten aan de hand van een stelling met een 5-puntsschaal.
- **Voorkeuren** duiden op sociale-, motivatie- en kwaliteitsaspecten die de voorkeur voor een bepaalde handbalvorm, of handbal over het algemeen, mede bepalen.
- **Handbalgedrag** duidt op alle factoren samen die ervoor zorgen dat een handballer zich op een bepaalde manier gedraagt. Het handbalgedrag krijgt vorm door de voorkeur en motivatie van handballers en door de middelen en restricties die zij ondervinden.

4.3 Statistische onderzoekstechnieken

De gegevens die via de enquête verkregen zijn, werden verwerkt met behulp van het statistische computerprogramma SPSS 11. Met SPSS is het onder andere mogelijk om van een grote dataset gemiddelden, frequenties en standaard deviaties van variabelen te berekenen. Deze gegevens zijn van belang voor diverse onderzoeksvragen in mijn onderzoek. Ook zullen kruistabellen opgesteld worden. De uitkomsten van deze kruistabellen zullen op significantie getoetst worden via de Pearson's Chi-square.

Om de samenhang tussen diverse onderzoeksvariabelen op een overzichtelijke wijze te ordenen, wordt er gebruik gemaakt van factoranalyses. Een factoranalyse is een vorm van datareductie waarbij variabelen in een klein aantal dimensies ingedeeld kunnen worden. Elke factor zal tevens aan een betrouwbaarheidsanalyse onderworpen worden. Door middel van de Cronbach's Alpha wordt berekend of een factor een hoge, middelmatige of lage interne consistentie kent.

Tevens zullen meervoudige (multipale) regressieanalyses toegepast worden op de dataset. Hiermee wordt nagegaan welke persoonsgebonden achtergrondkenmerken (zoals sekse en leeftijd) een goede voorspeller kunnen zijn voor een afhankelijke variabele.

4.4 Respons

Zoals in paragraaf 4.2 beschreven is de enquête naar ruim 40.000 adressen in Nederland verstuurd. De uiteindelijke respons was 3.289 stuks. Na overleg met de begeleider van de afdeling VTW van de Universiteit van Tilburg en met het NHV is besloten om 1.000 enquêtes te verwerken in mijn analyse. Een hoger aantal verwerken zou te veel tijd kosten.¹¹ Dit aantal is in overleg met de UvT en het NHV groot genoeg bevonden om uitspraken te kunnen doen over de gehele populatie. De methode die gebruikt is om de enquêtes te selecteren is: alle formulieren op één stapel te leggen en er telkens één wel en twee niet te selecteren tot dat een aantal van 1.000 bereikt is. De 1.000 in SPSS ingevoerde

¹¹ Achteraf gezien was het beter geweest voor het onderzoek dat alle enquêtes ingevoerd waren. Mogelijkerwijs door middel van het inzetten van extra personen.

enquêtes bleken op enkele relevante achtergrondkenmerken een gelijkenis te vertonen met de bestaande cijfers van het NHV (zie Hoofdstuk 5) en kunnen daarom als betrouwbaar gezien worden.

5 Basisresultaten

In dit hoofdstuk worden de basisresultaten van het onderzoek gepresenteerd. De meeste resultaten die hieronder beschreven worden, zijn gebaseerd op tabellen en analyses die in de bijlagen (bijlagen A, B en C) te vinden zijn. Er wordt alleen ingegaan op de belangrijkste uitkomsten die antwoord geven op de eerder beschreven onderzoeksvragen.

In paragraaf 5.1 worden de achtergrondkenmerken van de respondenten schematisch weergegeven. Paragraaf 5.2 beschrijft enkele handbalkenmerken van de leden, waarna in paragraaf 5.3 de participatie in de diverse handbalvormen wordt weergegeven. Paragraaf 5.4 gaat dieper in op de profielen van de zaal-, de veld- en de beachhandballer. De motivaties (5.5) en de beperkingen (5.6) om te handballen, evenals de invloed van trainingen (5.7) op het denken van de handballer worden ook behandeld.

5.1 De achtergrondkenmerken van de NHV-leden

Om een indruk te krijgen van wie nu eigenlijk de leden van het NVH zijn, is het belangrijk om hierover enkele gegevens te presenteren. In deze paragraaf worden de leden van 12 jaar en ouder beschreven aan de hand van de volgende variabelen: geslacht, leeftijd, etniciteit, leefsituatie, studie- en werksituatie en opleiding.

Uit tabel 5.1 blijkt dat bijna driekwart van de NHV-leden van 12 jaar en ouder vrouw is, wat automatisch betekent dat 25% het mannelijke geslacht heeft. Huidige gegevens van het NHV geven aan dat het percentage vrouwen iets lager ligt, maar hierbij zijn alle leden meegerekend. Omdat bij de leden onder 12 jaar relatief wat meer jongens te vinden zijn, is dit percentage wel te verklaren. Uit eerder onderzoek¹² bleek al dat handbal van alle teamsporten in Nederland het hoogste percentage vrouwen kent. In de jaren '70 en '80 was het percentage mannen en vrouwen ongeveer gelijk (NHV, 2004). In hoofdstuk 3 werd al duidelijk dat relatief meer mannen dan vrouwen (25% van de mannen, 10% van de vrouwen) aan een teamsport doet. Daarom is het zo opvallend dat bij handbal het verschil andersom is.

Van de respondenten blijkt ruim 43% tussen de 12 en 19 jaar oud te zijn. Bijna een kwart is tussen de 20 en 29 jaar en 19% is tussen de 30 en 39 jaar oud. De categorieën 40-49 jaar (7%), 50-59 jaar (5%) en 60-69 jaar (0,8%) bevatten de minste leden. Handbal is dus een sport die bedreven wordt door voornamelijk jonge mensen (onder de 40 jaar). De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 25 jaar. Tel hierbij de leden op onder de 12 jaar (die niet in het onderzoek zijn meegenomen) en dan zal de gemiddelde leeftijd nog verder dalen. Elling en Claringbould (2004) en Breedveld (2003) geven ook aan dat de handballer gemiddeld een stuk jonger is dan de sporter over het algemeen. Maar wanneer je de gemiddelde leeftijd van een handballer vergelijkt met de gemiddelde leeftijd van beoefenaars van andere teamsporten zoals hockey, voetbal en korfbal, dan blijkt deze een grote gelijkenis te vertonen.

¹² Bron: Elling, A & Claringbould, I. (in druk) In- en uitsluitingsmechanismen in de sport: wie kan, mag en wil er (niet) bijhoren? In R. Kunnen (red) State of the art bundel onderzoeksprogramma's Mulier Instituut, Den Bosch.

Tabel 5.1 De achtergrondkenmerken van de NHV-leden

Achtergrondkenmerk	Frequentie	Percentage
Geslacht		
Man	254	25,4
Vrouw	746	74,6
Totaal	1000	100,0
Leeftijd		
12-19 jaar	434	43,4
20-29 jaar	243	24,3
30-39 jaar	193	19,3
40-49 jaar	73	7,3
50-59 jaar	49	4,9
60-69 jaar	8	0,8
Totaal	1000	100,0
Etniciteit		
Autochtoon	953	95,3
Allochtoon	45	4,5
Onbekend	2	0,2
Totaal	1000	100,0
Leefsituatie		
Woont bij ouder(s)	520	52,0
Woont alleen	95	9,5
Woont samen	134	13,4
Getrouwd zonder kinderen	42	4,2
Getrouwd met kinderen	205	20,5
Anders/onbekend	4	0,4
Totaal	1000	100,0
Studie- en werksituatie		
Scholier/student	474	47,4
Fulltime werkend	307	30,7
Parttime werkend	157	15,7
Werkloos	6	0,6
Met pensioen	5	0,5
Combinatie studie en werk	33	3,3
Anders/onbekend	18	1,8
Totaal	1000	100,0
Opleiding		
Basisonderwijs	47	4,7
Vmbo/mavo	215	21,5
Havo/vwo	263	26,3
Mbo	189	18,9
Hbo	210	21,0
WO	76	7,6
Totaal	1000	100,0
Regio		
Oost	470	47,0
West	527	52,7
Anders/onbekend	3	0,3
Totaal	1000	100,0
Lengte lidmaatschap		
Kort lid (< 5 jaar lid)	201	20,1
Lang lid (> 5 jaar lid)	798	79,8
Anders/onbekend	1	0,1
Totaal	1000	100,0
Leeftijdcategorie		
Junior	408	40,8
Senior	592	59,2
Totaal	1000	100,0

Van de respondenten blijkt 4,5% in het buitenland geboren te zijn of ouders te hebben die in het buitenland geboren zijn. Zij kunnen aangemerkt worden als allochtone handballers. Uit bijlage A (tabel 62 en 63) blijkt dat er niet één bevolkingsgroep of etniciteit is die opvallend veel te vinden is in de handbalsport. De leden mét buitenlands bloed hebben een erg verspreide afkomst. Het grootste deel

van de allochtonen in de handbalsport heeft echter een westerse achtergrond¹³ (74%). Uit eerder onderzoek¹⁴ bleek al dat handbal zeer weinig allochtone participanten kent, het is zelfs de door allochtonen minst beoefende teamsport in Nederland. Een verklaring hiervoor is wellicht dat handbal al van oudsher een traditionele, familiale sport is waarbij vaak generaties familieleden elkaar enthousiast maken voor deze sport. Voor allochtonen die verder geen relaties in het handbalwereldje hebben is de drempel mogelijk hoger. Van Bottenburg (1994) wijst erop dat handbal een echte Noord Europese identiteit heeft en niet echt een mondiale verspreiding kent zoals basketbal en voetbal. Doordat andere culturen minder met handbal te maken kregen, zullen zij het in Nederland ook niet snel beoefenen, simpelweg omdat zij er geen band mee hebben.

Meer dan de helft van de respondenten woont nog bij zijn of haar ouders. Niet vreemd gezien het aantal jonge leden. Verder woont 10% van de respondenten alleen en woont 13% samen. Van de respondenten blijkt 21% getrouwd met kinderen, 4% is getrouwd zonder kinderen. Wanneer deze gegevens worden vergeleken met de gegevens van het CBS (<http://www.cbs.nl>, 2004), dan blijkt dat er enkele opvallende verschillen te vinden zijn in vergelijking met de gemiddelde Nederlander (zie tabel 5.2). Aangezien het NHV veel jonge leden kent (zie eerder deze paragraaf), is het logisch dat het aantal personen dat nog zijn of haar ouders woont voor het NHV een hoger percentage dan gemiddeld kent. Het is ook nog eens zo dat alleen de leden vanaf 12 jaar meetellen in dit onderzoek, waardoor het percentage thuiswonenden nog hoger zou kunnen uitvallen. Het is om bovenstaande redenen moeilijk te vergelijken, mede omdat er geen cijfers over de gezinssituatie per leeftijd te vinden zijn.

Tabel 5.2 De gezinssituatie van NHV-leden vergeleken met de landelijke cijfers

Achtergrondkenmerk	NHV		CBS (2003)	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Gezinssituatie				
Woont bij ouders	520	52,0	4.635.579	28,6
Woont alleen	95	9,5	2.424.261	15,0
Woont samen/is getrouwd	381	38,1	8.288.212	51,2
Anders/onbekend	4	0,4	844.520	5,2
Totaal	1000	100,0	16.192.572	100,0

Op dit moment is 47% van de NHV-leden scholier of student. Dit is voornamelijk te verklaren door het grote aantal leden onder de 20 jaar. Ruim 30% van de leden werkt fulltime, 16% werkt parttime. Slechts weinig leden geven aan werkloos (0,6%), met pensioen (0,5%) of iets anders (1%) te zijn. 3% Van de leden combineert werk met een studie. Het percentage van handballende parttimers ten opzichte van alle werkenden is ongeveer 35%, even hoog als je kijkt naar heel Nederland (<http://www.cbs.nl>). Van deze parttimers in Nederland is het overgrote deel vrouwen en dat is niet anders in de handbalsport (92%). Doordat ruim 66% van deze parttimers die handballen getrouwd is en kinderen heeft, kan geconcludeerd worden dat dit veelal vrouwen zijn die overdag veel voor de kinderen en/of het huishouden zorgen.

Iets meer dan 14% van de (part- of fulltime) werkende respondenten geeft aan dat zijn of haar hoogst genoten opleiding het basisonderwijs is (zie tabel 5.3). Het CBS (2003) geeft aan dat in 2002 het percentage van de beroepsbevolking in Nederland met lager onderwijs als hoogst genoten opleiding 27,3 is. Ook voor het middelbaar onderwijs als hoogst genoten opleiding geldt dat de werkende NHV-leden een lager percentage kennen dan dat landelijk bekend is (39,6% tegen 43,5%). Automatisch betekent dit dat de NHV'er hoger is opgeleid dan de gemiddelde Nederlander, en uit de tabel blijkt dat ook: 45,9% tegen 29,2%.

¹³ De landen van herkomst zijn verdeeld in Westers en Niet-Westers, en zijn ingedeeld aan de hand van de landenverdeling van het CBS.

¹⁴ Elling & Claringbould, 2004

Tabel 5.3 Hoogst genoten opleiding van de werkende NHV-leden en de Nederlandse beroepsbevolking

Achtergrondkenmerk	NHV		CBS (2002)	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Opleiding				
Lager	68	14,3	1.945.000	27,3
Middelbaar onderwijs	184	39,6	3.106.000	43,5
Hoger onderwijs	213	45,9	2.085.000	29,2
Anders/onbekend	1	0,2	-	0,0
Totaal	466	100,0	7.136.000	100,0

5.2 Handbalkenmerken van de NHV-leden

Om een indruk te krijgen waar de respondenten vandaan komen, hoe groot de verschillende regio's zijn, in welke klassen zij spelen en hoe lang zij lid zijn, worden deze kenmerken weergegeven in tabel 5.4. Later in het onderzoek kunnen deze variabelen onder andere dienen als controlevariabelen.

In tabel 5.4 zijn de ledenaantallen per afdeling verdeeld zoals deze naar voren komen uit de analyse van de enquête. Daarnaast zijn de werkelijke ledenaantallen, zoals deze in het jaarverslag 2002 van het NHV gepubliceerd zijn, hiermee vergeleken (zie tabel 5.5). Op enkele kleine verschillen na komen deze cijfers overeen (leden onder 12 jaar worden niet meegerekend waardoor er verschillen kunnen ontstaan) waardoor uitspraken gedaan kunnen worden met de variabele "afdeling" als verdelingskenmerk. Noord-Holland-Noord, Brabant, Limburg en Oost zijn de grootste afdelingen. Twente en Utrecht de kleinste. Op verzoek van het NHV zijn alle afdelingen verdeeld in twee algemene "regio's", namelijk "Oost" Nederland (Brabant, Limburg, Oost, Twente en Noord) en "West" Nederland (Noord-Holland-Noord, Midden-Holland, Utrecht, Rotterdam en Den Haag). Deze verdeling kan ook gezien worden als Randstad (West) – Niet-Randstad (Oost). Het NHV verwacht dat er (grote) verschillen zijn in wensen en behoeften tussen de leden van deze twee regio's. 53% van de respondenten behoort nu tot Oost, de overige 47% tot West.

Bijna 30% van de leden speelt in de 1^e afdelingsklasse of hoger. Ruim 45% speelt in de 2^e afdelingsklasse of lager. Hieronder vallen ook de 'recreanten'. Bijna een kwart van de respondenten weet niet in welke klasse hij of zij speelt. Dit zijn voornamelijk leden die in de jeugdteams spelen, en deze vallen dan onder de jeugdklassen. Een kanttekening bij deze variabele is dat mogelijk veel leden niet wisten in welke klasse zij spelen en daarom bij het invullen van de enquête maar iets gegokt hebben. Daarom is deze variabele minder betrouwbaar.

Uit dit onderzoek blijkt dat meer dan de helft (58%) van de leden van 12 jaar en ouder al 9 jaar of meer lid is van het NHV. Van deze 58% is 46,4% seniorlid. Slechts 5% van de senioren is minder dan 5 jaar lid. Dit betekent dat enerzijds leden die in de jeugd starten met handballen lang lid blijven en anderzijds dat er weinig instroom in de handbalsport is op latere leeftijd. Dit blijkt tevens uit onderstaande tabel welke aangeeft dat maar 3% van de handballeden boven de 12 jaar net lid is geworden en maar 10% de afgelopen 3 jaar. Duidelijk is dat handbal een sport is waarmee men op jonge leeftijd begint en waar men dan lang mee door gaat.

Geprobeerd is om de kenmerken uit tabel 5.4 te vergelijken met bestaande gegevens van het NHV. Gebleken is echter dat het ledenbestand van het NHV niet toereikend was om deze informatie te verschaffen, waarna bij nader onderzoek bij de diverse afdelingen zelf, het onmogelijk bleek de benodigde cijfers te achterhalen.

Tabel 5.4 Handbalkenmerken van de NHV-leden

Achtergrondkenmerk		Frequentie	Percentage
Afdeling			
	Oost	138	13,8
	Noord-Holland-Noord	137	13,7
	Brabant	120	12,0
	Limburg	102	10,2
	Den Haag	91	9,1
	Noord	90	9,0
	Rotterdam	87	8,7
	Midden-Holland	82	8,2
	Twente	77	7,7
	Utrecht	73	7,3
	Anders/onbekend	3	0,3
	Totaal	1000	100,0
Klasse			
	Ere/1 ^e divisie	35	3,5
	Hoofdklasse	35	3,5
	Regioklasse	85	8,5
	1 ^e afdelingsklasse	143	14,3
	2 ^e afdelingsklasse of lager	391	39,1
	Anders/onbekend	311	31,1
	Totaal	1000	100,0
Team			
	Senioren	569	56,9
	A-jeugd	123	12,3
	B-jeugd	192	19,2
	C-jeugd	39	3,9
	Anders/onbekend	77	7,7
	Totaal	1000	100,0
Aantal jaren lid			
	Minder dan 1 jaar	29	2,9
	Tussen de 1 en 3 jaar	75	7,5
	Tussen de 3 en 5 jaar	97	9,7
	Tussen de 5 en 9 jaar	214	21,4
	9 Jaar of meer	584	58,4
	Anders/onbekend	1	0,1
	Totaal	1000	100,0

Tabel 5.5 Vergelijking afdelingen

Achtergrondkenmerk		Percentage	Percentage 2002
Afdeling			
	Oost	13,8	13,9
	Noord-Holland-Noord	13,7	13,0
	Brabant	12,0	14,3
	Limburg	10,2	12,5
	Den Haag	9,1	9,4
	Noord	9,0	8,8
	Rotterdam	8,7	7,5
	Midden-Holland	8,2	9,7
	Twente	7,7	5,6
	Utrecht	7,3	5,3
	Anders/onbekend	0,3	0,0
	Totaal	100,0	100,0

5.3 Participatie

Het grootste deel van de respondenten speelt, zoals verwacht, zaalcompetitie (97,5%, zie tabel 5.6). De overige 2,5% bestaat voornamelijk uit (alleen) scheidsrechters, bestuursleden, trainers, coaches

enzovoorts. Veldcompetitie wordt door 62,3 % van de respondenten gespeeld en dat is dus bijna 2/3 van de leden boven 12 jaar. Ruim 23% van de respondenten geeft aan (regelmatig) beachhandbal te spelen (dit is een optelsom van respondenten die aangaven dat zij beachhandbalcompetitie spelen en van de respondenten die aangaven beachhandbal buiten een competitie om te spelen). Eén derde van alle leden (34%) heeft wel eens een beachhandbaltoernooi gespeeld (zie ook bijlage A, tabel 10).

Bijna 10% van de leden speelt zaalhandbal buiten de officiële competities om. Niet duidelijk is of dit recreanten betreft of niet. Er zijn namelijk maar weinig respondenten die aangeven dat zij enerzijds recreant zijn en anderzijds zaalhandbal buiten de competitie om spelen¹⁵. 14% van de respondenten speelt veldhandbal niet in een officiële competitie. In het totaal speelt 35% van de NHV-leden van 12 jaar en ouder een vorm van handbal buiten de competitie om (zie bijlage A, tabel 9). De gemiddelde leeftijd van deze groep ligt lager dan de gemiddelde leeftijd van de handballer, namelijk op 22,5 jaar. Daarbij blijkt dat in de regio Oost iets meer buiten de competitie om gehandbald wordt dan in de regio West.

Tabel 5.6 Participatie in de diverse handbalvormen

Achtergrondkenmerk	Frequentie	Percentage
Type handbal		
Competitie zaalhandbal	975	97,5
Competitie veldhandbal	623	62,3
Beachhandbal (recreatief)	232	23,2
Non-competitief zaalhandbal	95	9,5
Non-competitief veldhandbal	138	13,8
N=1000	-	-

5.4 Profielen

“Beachhandbal is een typische sport voor jongeren”, “veldhandbal wordt veelal in het westen gespeeld”. Dit zijn twee van de veel voorkomende uitspraken die gehoord worden binnen de verenigingen, het verbond, de afdelingen etc. Om nu de drie meest voorkomende vormen van handbal, te weten zaal-, veld- en beachhandbal, te vergelijken qua achtergrondkenmerken van de leden, worden de profielen van deze vormen in tabel 5.7 weergegeven. Hierbij kan het zaalhandbalprofiel tevens als het profiel van de gemiddelde handballer gezien worden, aangezien het grootste gedeelte van de leden deze vorm als basis heeft en speelt. Omdat er voor beachhandbal geen officiële competitie bestaat binnen het NHV, wordt de variabele “beachhandbal buiten de competitie om” bij de “competitie spelenden” opgeteld, en als één variabele gebruikt als profiel.

Tabel 5.7 Profielen van de zaal-, veld- en beachhandballer (Alle frequenties en percentages zijn afgeleid van het totaal van die variabele, bijvoorbeeld: man 93,7% betekent 93,7% van alle mannen die die bepaalde handbalvorm beoefent)

Achtergrondkenmerk	Zaalhandbal (n=975)		Veldhandbal (n=623)		Beachhandbal (n=232)	
	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.
Geslacht						
Man	238	93,7 **	125	49,2 **	50	19,7
Vrouw	737	98,8 **	498	66,8 **	182	24,4
Regio						
Oost	459	97,7	218	46,4 **	115	24,5
West	513	97,3	403	76,5 **	116	22,0
Leeftijdcategorie						
Junior	407	99,8 **	328	80,4 **	101	24,8
Senior	568	95,9 **	295	49,8 **	131	22,1
Lengte lidmaatschap						
<5 jaar lid (kort)	200	99,5 *	152	75,6 **	37	18,4
>5 jaar lid (lang)	774	97,0 *	470	58,9 **	194	24,3

¹⁵ Wellicht hebben enkele respondenten bij de vraag met betrekking tot het team waarin men speelt, ingevuld dat zij in de senioren spelen, en hebben daarbij niet aangegeven dat zij in de recreantenklasse spelen.

Gezinssituatie	Woont bij ouder	519	99,8	**	391	75,2	**	136	26,2	**
	Woont alleen	94	99,0	**	53	55,8	**	23	24,2	**
	Woont samen	132	98,5	**	66	49,3	**	41	30,6	**
	Getrouwd	226	91,5	**	112	45,3	**	31	12,6	**
Studie-/werksituatie	Scholier/student	473	99,8	**	359	75,7	**	126	26,6	
	Fulltime werk	292	95,1	**	141	45,9	**	66	21,5	
	Parttime werk	151	96,2	**	87	55,4	**	26	16,6	
	Werk & studie	33	100,0	**	21	63,6	**	10	30,3	
Opleiding van werkenden	Basisonderwijs	4	100,0		4	100,0		2	50,0	*
	Vmbo/mavo	56	90,3		30	48,4		8	13,0	*
	Havo/vwo	46	95,8		26	54,2		13	27,1	*
	Mbo	133	97,8		72	52,9		18	13,2	*
	Hbo	151	94,4		72	45,0		36	22,5	*
	WO	52	98,1		24	45,3		14	26,4	*

* = significant $\alpha < 0,050$

** = significant $\alpha < 0,010$

Tabel 5.8 Extra gegevens met betrekking tot profielen

Achtergrondkenmerk	Zaalhandbal (n=975)	Veldhandbal (n=623)	Beachhandbal (n=217)
Gemiddelde leeftijd			
Jaar	24,8	22,9	22,7
Speelt andere sporten			
Percentage	59,1	59,5	60,8

Tabel 5.8 geeft per handbalvorm de gemiddelde leeftijd en het percentage respondenten dat een andere sport beoefent weer. Hieruit blijkt dat de gemiddelde leeftijd bij de "openluchtvormen" twee jaar lager is dan die van de gemiddelde handballer (lees: zaalhandballer). Desondanks is de gemiddelde leeftijd van de beachhandballer (22,7 jaar) (nog) niet zo laag dat je spreekt over een typische jongerensport, iets wat sommige personen binnen de afdelingen en het Verbond wel denken.

Zowel zaal-, veld- als beachhandbal worden meer door vrouwen gespeeld dan door mannen. Het verschil is vooral bij veldhandbal duidelijk, dat door 66,8% van de vrouwen gespeeld wordt, en door 49,2% van de mannen ($p < 0,010$). Eerder werd al beschreven dat de verschillende afdelingen in twee regio's opgedeeld zijn, namelijk Oost en West. Voor zowel zaal- als beachhandbal geldt dan dat de regio's Oost en West ongeveer even groot zijn qua ledenaantal. Heel anders is dit beeld bij veldhandbal. Deze vorm wordt beduidend meer in West (76,5% van de leden uit West speelt veldhandbalcompetitie) gespeeld dan in Oost (46,4%). Dus de verwachting van het NHV dat veldhandbal veelal in het westen gespeeld wordt, klopt. Van de leden die op de stelling dat veldhandbal ouderwets is positief reageren, komt 63% uit Oost!

Uit tabel 5.7 blijkt dat senioren in alle drie de handbalvormen een lagere participatiegraad kennen dan junioren, echter is bij beachhandbal de score niet significant. Vooral in het veldhandbal is het verschil groot. Ruim 80% van de junioren doet aan veldhandbal, daarentegen bespeelt 49,8% van de senioren deze handbalvorm in competitieverband. Leden die kort lid zijn (minder dan 5 jaar) van het NHV doen in verhouding meer aan zaal- en veldhandbal dan leden die lang lid zijn. Daar tegenover staat de tendens dat leden die lang lid zijn meer aan beachhandbal doen dan leden die kort lid zijn (deze uitkomst is niet significant bevonden). Ook nu kent veldhandbal het opvallendste verschil. 75,6% van de leden die kort lid zijn beoefenen deze vorm in competitieverband tegen 58,9% van de leden die lang lid zijn.

Leden die getrouwd zijn participeren in alle takken van handbal minder dan leden die niet getrouwd zijn. Bij zaalhandbal zijn de verschillen in participatiegraad erg klein tussen de leden die thuis, alleen of samen wonen. Gemiddeld doet meer dan 99% van hen aan zaalhandbal. Dat is wel anders bij veld- en beachhandbal. Veldhandbal kent relatief veel thuiswonenden (75,2% van hen doet aan veldhandbal). 55,8% van de alleenwonenden, 49,3% van de samenwonenden en 45,3% van de getrouwden doen aan veldhandbal. Bij beachhandbal liggen de verhoudingen helemaal anders. De percentages van de thuiswonenden (26,2%) en de alleenwonenden (24,2%) liggen lager dan die van de samenwonenden (30,6%).

Ondanks dat de gemiddelde leeftijd van de beachhandballers niet zo laag ligt dat je echt spreekt over jongeren, is er wellicht iets te zeggen over de studie-/werksituatie van deze groep sporters. Mogelijk zijn beachhandballers veelal studenten. Ook deze uitspraak gaat echter niet helemaal op. Over de gehele populatie gezien doet 26,6% van de studenten (of scholieren) aan deze tak van handbal, het percentage fulltime werkenden dat beachhandbal speelt is 21,5%. Dat verschil is niet al te groot, en ook niet significant. Dat verschil is wel groot bij veldhandbal, waarbij de percentages 75,7 (scholieren/studenten) en 45,9 (fulltime werkenden) zijn ($p < 0,010$). Beachhandbal is daarom beter te typeren als een typische studenten(of scholieren)sport. Omdat het percentage hoger opgeleiden in deze tak van handbal wel veel hoger ligt dan bij de overige twee, kun je wellicht spreken van een “ex-studenten sport”, dus een tak van handbal waarmee veel studenten (hbo/WO) beginnen en dan na hun studententijd blijven doen. Beachhandbal kent dan ook een duidelijk hoger percentage twintigers (32%) dan veldhandbal (20%). Omdat veldhandbal een hoog percentage scholieren en studenten kent, maar duidelijk minder hoog opgeleid dan beachhandbal (en zelfs minder hoog dan de gemiddelde (zaal)handballer), kan geconcludeerd worden dat naarmate een handballer hoger opgeleid is, er een verschuiving in voorkeur plaatsvindt van veld- naar beachhandbal.

De cijfers over de hoogst genoten opleiding van de werkenden (full- en parttime) geven een beeld over de verschillen tussen veld- en beachhandbal. Voor zaalhandbal geldt dat de percentages van leden met verschillende opleidingen ongeveer gelijk zijn. Voor veldhandbal geldt dat naarmate de hoogst genoten opleiding hoger wordt (qua niveau), het percentage deelnemers aan deze tak van handbal lager wordt. Echter geldt voor deze twee vormen van handbal dat de scores niet significant zijn. Voor beachhandbal geldt dat juist de percentages van de leden met hbo of WO niveau hoger zijn dan de overigen ($p < 0,050$).

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat veldhandbal gekenmerkt wordt door gemiddeld wat jongere spelers, veelal nog scholier of student, enigszins lager opgeleid, en die vaker kort lid zijn van het NHV. Beachhandbal kent relatief meer hoger opgeleide, (ex-)studenten en werkenden die vaker lang lid zijn.

Bijna 60% van de NHV-leden beoefent naast handbal ook nog een andere sport (zie tabel 5.8). Fitness en tennis zijn hierbij de meest voorkomende sporten (zie bijlage A, tabel 14). Verder is duidelijk dat handballers vrij weinig aan hockey en korfbal doen. Het lijkt erop dat de handballers naast hun teamsport graag nog aan een individuele sport doen (in plaats van een extra teamsport). De belangrijkste redenen waarom de handballers nog aan een andere sport doen zijn:

- Ik vind het leuk om aan verschillende sporten te doen (68%)
- Ik wil zoveel mogelijk sporten (30%)
- De handbalcompetitie is te kort (15%)
- Voor de conditie (8%)

De eerste twee redenen zijn voor het NHV niet zorgwekkend. De derde reden wel, vooral omdat dit mogelijk tot ledenverlies kan leiden. Seizoensverlenging is hiervoor de oplossing. Over de vierde reden hoeft het NHV zich ook geen zorgen te maken.

In tabel 5.9 wordt per afdeling weergegeven hoeveel procent van de leden ooit aan een beachhandbaltoernooi heeft deelgenomen. Ondanks dat Utrecht en Midden-Holland tot de kleinere afdelingen behoren, kennen zij toch de hoogste participatiegraad met betrekking tot deze vorm van handbal. In Utrecht heeft 45% van de leden wel eens aan een beachhandbaltoernooi deelgenomen. Dat is bijna één op de twee leden. Het NHV geeft aan dat er door deze afdelingen veel moeite wordt gedaan om het beachhandbal goed te organiseren en mogelijk werpt dat zijn vruchten af. Een andere mogelijkheid is dat bijvoorbeeld de voorrondes van het Nederlands Kampioenschap al vol waren binnen een afdeling, waardoor veel leden zich niet konden inschrijven en dus geen wedstrijden speelden. Hierdoor kunnen de cijfers lager zijn uitgevallen. Limburg en Twente kennen het laagste percentage deelnemers aan beachhandbaltoernooien. In Limburg is dat bijvoorbeeld 21%, of één op de vijf leden. Dat is dus een groot verschil met Utrecht. En aangezien er in Twente ook al weinig aan veldhandbal gedaan wordt, valt er in deze twee afdelingen nog relatief veel winst te boeken qua participatieaantallen.

Tabel 5.9 Per afdeling het aantal leden dat ooit een beachhandbaltoernooi gespeeld heeft

Achtergrondkenmerk	Frequentie	Percentage
Afdeling		
Utrecht	33	45,2
Midden-Holland	35	42,7
Oost	51	37,0
Rotterdam	31	35,6
Noord-Holland-Noord	46	33,6
Den Haag	29	31,9
Brabant	38	31,6
Noord	24	26,7
Twente	19	24,7
Limburg	21	20,6

5.5 Motivatie om te handballen

In tabel 5.10 is een overzicht weergegeven van de diverse motivaties (van de respondenten) om te handballen¹⁶. De leden hadden de mogelijkheid om meerdere motivaties tegelijk te geven waardoor de percentages elkaar 'overlappen'.

Tabel 5.10 Motivatie

Variabele	Frequentie	Percentage
Motivatie		
Plezier	983	98,3
Sociale contacten	836	83,6
Betere conditie krijgen	813	81,3
Presteren	604	60,4
Zelfontplooiing	466	46,6
Betere gezondheid krijgen	454	45,4
Jezelf zijn	288	28,8
Zelfvertrouwen verhogen	223	22,3
Jezelf meten met anderen	126	12,6
Zelfrespect verhogen	76	7,6
Andere Motivatie	19	1,9
Geen motivatie	6	0,6
N=1000	-	-

De belangrijkste (intrinsieke) motivatie om te handballen is "plezier in het spel" (98,3% van de respondenten). Daarnaast zijn de sociale contacten die men op doet (83,6%) en de conditieverbetering (81,3%) de meest genoemde motivaties. Ruim 60% van de leden geeft aan dat presteren een motivatie is om te handballen, en ruim 46% vindt zelfontplooiing erg belangrijk. Ruim 45% van de leden handbalt ook voor een betere gezondheid. De motivaties "zelfrespect verhogen" (7,6%) en "jezelf meten met anderen" (12,6%) worden het minst genoemd in de handbalsport in Nederland.

In tabel 5.11 zijn de verschillen tussen zaal-, veld- en beachhandbal met betrekking tot de diverse motivaties weergegeven. Hieruit komen enkele significante verschillen naar voren. Zo blijkt dat bij 58,2% van de respondenten zelfontplooiing een motivatie is om te beachhandballen, terwijl dit percentage bij zaalhandbal 10% lager is. Een ander verschil is te ontdekken bij de motivatie "presteren". Beachhandbal wordt vaker gedaan om het presteren (71,1%) dan veldhandbal (57,5%).

¹⁶ Naast de resultaten in tabel 5.10 zou een factoranalyse een goede methode zijn geweest om motivaties te groeperen, waarna met behulp van een regressie-analyse meer relevante informatie naar voren was gekomen. In de enquête was echter hiermee geen rekening gehouden, waardoor de vraagstelling niet de juiste informatie gaf voor dergelijke analyses. Daarom wordt dat nu buiten beschouwing gelaten.

Tabel 5.11 Motivatieverschillen tussen de drie handbalvormen

Variabele		Percentage Zaalhandbal N=975	Percentage Veldhandbal N=623	Percentage Beachhandbal N=232
Motivatie	Plezier	98,3	98,2	98,3
	Sociale contacten	83,4	83,0	84,1
	Betere conditie krijgen	81,7 *	82,2	81,9
	Presteren	60,6	57,5 **	71,1 **
	Zelfontplooiing	47,2 **	52,8 **	58,2 **
	Betere gezondheid krijgen	45,8	46,1	51,7 *
	Jezelf zijn	29,1	32,4 **	30,6
	Zelfvertrouwen verhogen	22,4	23,9	25,4
	Jezelf meten met anderen	12,4	10,9 *	15,1
	Zelfrespect verhogen	7,6	8,0	10,8 *

5.6 Beperkingen om te handballen

Om beperkingen om bepaalde handbalvormen uit te oefenen, te kunnen ontdekken, is door het geven van een aantal stellingen onderzocht welke factoren wel en niet als een beperking gezien kunnen worden. Deze stellingen worden weergegeven in tabel 5.12, met achter de stelling het percentage van de leden dat het eens tot zeer eens(+) is met deze stelling (zij die een 4,00 of een 5,00 scoorden op deze stelling), het percentage dat het niet eens tot absoluut niet eens (-) is (zij die een 1,00 of een 2,00 scoorden) en de gemiddelde score op de stelling, waarbij een 1,00 helemaal oneens betekent en een 5,00 helemaal eens. Tevens is er per stelling een groep respondenten die geen mening had (?).

Tabel 5.12 Mogelijke beperkingen in percentages

Nr	Stelling	+	-	?	gem
1	Als er in de zomermaanden een beachhandbalcompetitie was, zou ik daar zeker aan meedoen	40,3	29,3	30,4	3,13 **
2	Ik zou liever met mannen en vrouwen gemengd spelen dan apart	6,3	78,5	15,2	1,92 **
3	De spelregels van beachhandbal zijn me niet duidelijk	20,9	30,3	48,8	2,86 **
4	Ik ben bang om fouten te maken tijdens het handballen	17,2	68,4	14,4	2,35 **
5	Ik zou graag met een familieteam willen handballen	6,3	71,5	22,2	2,13 **
6	Ik verveel me vaak tijdens het handballen	1,7	94,7	3,6	1,53 **
7	Veldhandbal is ouderwets	14,6	68,6	16,8	2,20 **
8	Ik handbal liever op gras dan op asfalt	29,2	58,7	12,1	2,52 **
9	Ik vind handballen op asfalt gevaarlijk	47,3	29,0	23,7	3,27 **
10	Ik voel me vaak niet op mijn gemak tijdens het handballen	4,9	88,6	6,5	1,72 **

** = significant $\alpha < 0,010$

Stelling 1 geeft aan dat er zeker behoefte is aan een beachhandbalcompetitie in de zomermaanden. Aangezien er op dit moment naast de voorronde en het hoofdtoernooi van het Nederlands Kampioenschap geen officiële beachhandbalcompetities bestaan, kan het ontbreken hiervan als een beperking worden ervaren.

Stellingen 2 en 5 zouden voor enkele personen een beperking kunnen zijn wanneer zij liever met mannen en vrouwen gemengd of in een familieteam spelen, maar deze zijn van een dergelijk formaat (6%) dat zij niet als een algemeen relevante restrictie beschouwd zullen worden. Wel kan hier

eventueel wat mee gedaan worden door het NHV. Het opzetten van (kleine) competities of toernooien voor familie- of mixteams is hierbij een mogelijkheid.

Slechts 30% van de leden vindt dat de spelregels van beachhandbal duidelijk zijn (stelling 3). Duidelijk is dat deze vorm van handbal nog in de kinderschoenen staat en met meer promotie en aandacht voor het spel en de regels kan een restrictie voor beoefening wellicht weggenomen worden.

Uit stelling 4 blijkt dat 17% van de respondenten bang is om fouten te maken. Dat komt neer op bijna 10.000 leden. Opvallend hierbij is het percentage vrouwen (88%). Bijna 5% van de leden voelt zich niet op zijn gemak tijdens het handballen (stelling 10) en ook al lijkt dit percentage niet zo hoog, toch verdient dit enige aandacht omdat dit wel essentieel is voor de continuering van handbalcarrières van deze 2800 leden. Dat sommige mensen zich vaak vervelen tijdens het handballen (stelling 6) kan niet echt als een drempel gezien worden. Onduidelijk is het waar dit aan ligt, en we spreken ook over een percentage van maar 1,7. Wellicht door het aanbieden van meer spektakelgerichte handbalvormen als shoot-out en beachhandbal in de zomermaanden kan dit percentage nog enigszins worden teruggedrongen.

De verwachting van het NHV dat de leden veldhandbal misschien wel ouderwets zouden vinden, gaat niet helemaal op. Uit stelling 7 komt naar voren dat maar 15% het hiermee eens is. Dit percentage is in principe niet hoog, maar toch kan dit voor deze 8200 leden wel als een beperking gezien worden. Opvallend is dat van de leden die veldhandbal ouderwets vinden, 74% de reguliere zaalcompetitie wil uitbreiden of verlengen (tegen een gemiddelde van 60% van alle leden). Driekwart van de leden die veldhandbal ouderwets vinden is senior, en het merendeel hiervan is al meer dan 5 jaar lid. Duidelijk is dat dit een groep is die al wat langer deze vorm beoefent en er nu een beetje genoeg van heeft.

Veel leden vinden het veldhandballen (redelijk) gevaarlijk. Stelling 9 bevestigt dit wanneer we specifiek kijken naar het veldhandbal op asfalt (48% vindt dit gevaarlijk). Toch is het handballen op een ondergrond van gras niet de oplossing hiervoor. Bijna 59% handbalt liever op asfalt dan op gras. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een andere (minder leuke) spelbeleving op het gras. Slechts 29% is voorstander van gras boven asfalt (stelling 8).

Tabel 5.13 Profiel van leden die handbal gevaarlijk vinden (Alle frequenties en percentages zijn afgeleid van het totaal van die variabele, bijvoorbeeld: man 8,4% betekent 8,4% van alle mannen die die bepaalde handbalvorm beoefenen)

Achtergrondkenmerk	Zaalhandbal N=975		Veldhandbal N=623		Beachhandbal N=232		
	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.	
Geslacht	Man	20	8,4	43	34,4	5	10,0
	Vrouw	62	8,4	204	41,0	27	14,8
Regio	Oost	28	6,1 *	99	45,4 **	15	13,0
	West	54	10,5	147	36,5 **	17	14,7
Leeftijdcategorie	Junior	21	5,2 **	117	41,8 **	12	11,9
	Senior	61	10,7 **	130	43,6 **	20	15,3
Lengte lidmaatschap	<5 jaar lid (kort)	12	6,0	51	33,6 *	4	10,8
	>5 jaar lid (lang)	70	9,0	195	41,5 *	28	14,4
Gezinssituatie	Woont bij ouder	33	6,4	149	38,1 **	18	13,2
	Woont alleen	12	12,8	26	49,1 **	2	8,7
	Woont samen	15	11,4	31	47,0 **	8	19,5
	Getrouwd	21	9,3	40	35,7 **	4	12,9
Studie-/werksituatie	Scholier/student	28	5,9	136	37,9	16	12,7
	Fulltime werk	32	11,0	54	38,3	10	15,2
	Parttime werk	15	9,9	37	42,5	4	15,4
	Werk & studie	4	12,1	9	42,9	2	20,0
Opleiding van Werkenden (n=228)	Basisonderwijs	2	4,5	2	50,0	0	0,0
	Vmbo/mavo	11	19,6	10	33,3	2	25,0
	Havo/vwo	18	39,1	9	34,6	3	23,1
	Mbo	16	12,0	28	38,9	1	5,6

Hbo	23	15,2	29	40,3	6	20,0
WO	12	23,1	13	54,2	2	14,3

* = significant $\alpha < 0,050$

** = significant $\alpha < 0,010$

Zaalhandballers vinden de zaalsport niet echt heel gevaarlijk. Slechts 8% spreekt over “best of zeer gevaarlijk”. Beachhandbal wordt iets gevaarlijker (14%) gevonden door de bespelers daarvan, echter vindt maar 0,1% de sport “zeer gevaarlijk”. Veldhandbal wordt over het algemeen als de gevaarlijkste vorm beschouwd door de spelers (40%). Omdat deze vorm door zoveel leden gevaarlijk gevonden wordt, kan dit een beperking genoemd worden. Bijvoorbeeld: leden die in de zomermaanden toch graag handballen, kunnen wel aan veldhandbal doen, maar omdat het best gevaarlijk is, kiezen ze ervoor om toch maar iets anders te gaan doen, wellicht een andere sport (zie vervolg deze paragraaf). Uit tabel 5.13 blijkt dat in de regio Oost men veldhandbal gevaarlijker vindt dan in West. Daarentegen vinden respondenten uit de regio West zaalhandbal sneller gevaarlijk (10,5% tegen 6,1%, $p < 0,050$), terwijl toch in beide regio's ongeveer evenveel aan zaalhandbal gedaan wordt. Verder valt op dat naarmate een handballer ouder wordt (en langer lid is) hij of zij het veldhandballen gevaarlijker vindt (bij de andere twee vormen is de score niet significant). Dit blijkt tevens uit de verschillen tussen junioren en senioren. Senioren vinden alle de drie handbalvormen gevaarlijker dan junioren.

5.7 Trainingen

Trainen is voor de één erg belangrijk en voor de ander helemaal niet. De motivatie om te trainen kan conditieverbetering zijn, je kunt trainen omdat het goed voor je lichaam is, voor de sociale contacten, of gewoon omdat je het leuk vindt om je sport uit te oefenen. Iedereen heeft zijn eigen motivatie(s). Sommige sporters houden helemaal niet van trainen en doen dat dan ook het liefst zo min mogelijk. Voor hen is alleen de wedstrijd van belang. Voor veel handballers is trainen echter een essentieel onderdeel van de sport. Vindt men de trainingen niet goed genoeg, of kan men niet genoeg trainen, dan kan dit leiden tot demotivatie en dan eventueel tot uitval.

5.7.1 Frequentie van de trainingen

Op dit moment traint maar 5% van de NHV-leden nooit. Het merendeel van de leden traint één (38,6%) of twee (45,1%) keer per week. Ruim 11% traint drie keer of meer per week. Omdat slechts 3,3% van de leden aangeeft liever niet te trainen en 23,3% het liefst één keer per week traint, blijven er veel leden over die meer willen trainen (zie tabel 5.14).

Tabel 5.14 Huidige en gewenste trainingsfrequentie

Achtergrondkenmerk	Op dit moment		Gewenst	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Trainingsfrequentie				
Nooit	50	5,0	33	3,3
1 Keer per week	386	38,6	233	23,3
2 Keer per week	451	45,1	505	50,5
3 keer per week of meer	113	11,3	229	22,9
Totaal	1000	100,0	1000	100,0

Van de leden die niet willen trainen, is ruim 60% recreant. Een logisch resultaat omdat recreanten er juist om bekend staan alleen lekker een potje te willen handballen en verder geen competitie en of trainingen eromheen willen. De overige 40% is senior lid, wat betekent dat er geen enkel junior lid is dat aangeeft liever niet te trainen. Het niet willen trainen ligt overigens niet aan de sfeer, het niveau, het tijdstip of het aantal trainingen, want deze worden over het algemeen als minimaal voldoende beoordeeld door deze leden. Relatief gezien zijn mannen iets sneller geneigd om niet te trainen dan vrouwen. De belangrijkste reden zal waarschijnlijk de studie- of werksituatie zijn. Bijna iedereen die liever niet traint is part- of fulltime aan het werk. Studenten trainen dus liever wel. De oorzaak is waarschijnlijk dat werkenden het wellicht te druk hebben. Meer dan de helft van deze personen heeft

kinderen en dat kan ook een oorzaak zijn. De leden die drie keer of meer per week willen trainen zijn vooral (thuiswonende) scholieren en studenten (bijna 70% van hen zit op de middelbare school en is jonger dan 20 jaar).

In totaal wil 30,8% van de leden meer trainen dan nu het geval is. Bijna 60% van hen is scholier of student (en woont bij de ouders). Het merendeel van deze leden die meer willen trainen is jonger dan 30 jaar. Slechts 12% is tussen de 30 en 40 jaar oud. Ruim 9% is ouder dan 40 jaar. De leden die meer willen trainen zijn iets lager opgeleid dan de gemiddelde handballer, of zijn bezig met een minder moeilijke (lees: drukke) studie. Zij hebben dan ook meer tijd over om te sporten. 2,4% van de respondenten geeft aan dat zij minder willen gaan trainen, dat betekent dat 66,8% van de leden tevreden is met de huidige trainingsfrequentie.

5.7.2 Niveau van de trainingen

Bijna 70% van de leden vindt dat hij of zij nu op het juiste niveau traint. 27% van de leden wil graag op een hoger niveau trainen, slechts een enkeling traint liever op een lager niveau. De overige leden hebben geen mening. De leden die liever op een hoger niveau trainen, zijn veelal leden die ook meer willen trainen (zie paragraaf 5.7.1). Geconcludeerd kan worden dat er een groep handballers (ruim een kwart van de leden) is die graag meer traint en dat op een hoger niveau.

5.7.3 Motivatie om te trainen

De belangrijkste reden om te trainen is voor de handballer 'gewoon' het plezier dat hij of zij er aan beleeft (80%). Daarnaast traint 63% vooral omdat hij of zij beter wil worden en 60% traint omdat het goed is voor de conditie. Trainen voor de (sociale) contacten met anderen is niet een hoofdrede (31% vindt dit een belangrijke motivatie), terwijl dit wel een erg belangrijke motivatie is om te handballen in het algemeen (zie paragraaf 5.5). Geconcludeerd kan worden dat de handbalwedstrijden en handbaltoernooien belangrijker zijn voor het sociale contact en de trainingen wat meer om de conditie en techniek te verbeteren. Zij die wel vooral voor de contacten gaan trainen, zijn relatief meer aan het werk en wat minder bezig met school of een studie. Het zijn dan ook vaker senioren dan junioren.

6 Nadere analyse

In dit hoofdstuk wordt dieper in gegaan op de voorspellende variabelen van de drie verschillende handbalvormen (paragraaf 6.1). Daarnaast wordt er gekeken naar de mate van hybridisering binnen de handbalsport (paragraaf 6.2). Paragraaf 6.3 gaat in de op de beleving van sfeer en kwaliteit binnen zaal- en veldhandbal. Paragraaf 6.4 beschrijft het gewenste aanbod van competities en toernooien en geeft aan hoe de NHV-leden denken over een eventuele uitbreiding van het huidige handbalseizoen.

6.1 Voorspellers voor zaal-, veld- en beachhandbal

In het vorige hoofdstuk werden de profielen van zaal-, veld- en beachhandbal beschreven. Hieruit viel af te leiden welke kenmerken een gemiddelde veldhandballer bijvoorbeeld bezit. Om te weten welke kenmerken (variabelen) nu een voorspeller zijn voor het spelen van een bepaalde tak van handbal, is een regressie-analyse uitgevoerd voor alle drie de handbalvormen (zie tabel 6.1 t/m 6.3).

Tabel 6.1 geeft aan dat gepensioneerden minder zaalhandballen, en dat klinkt logisch. Zelfs leden tussen 50 en 59 jaar gaan al minder handballen. Tevens wordt duidelijk dat trouwen ook een negatief effect heeft op het bespelen van zaalhandbal.

Tabel 6.2 geeft aan dat vrouwen sneller geneigd zijn om te veldhandballen dan mannen. Ook de regio kent een significante voorspeller. Leden uit de regio West kennen een positief effect ten opzichte van de leden uit de regio Oost. Het getrouwd zijn en ouder worden kennen daarentegen een negatief effect binnen het veldhandbal.

Tabel 6.3 maakt duidelijk dat naarmate een handballer langer lid is, hij of zij sneller geneigd is om aan beachhandbal te doen dan iemand die minder lang lid is. Zoals eerder al opviel is dat een hbo-opleiding een significant positief effect kent. Dus iemand met een hbo-opleiding zal eerder beachhandballen dan iemand met een lagere opleiding. Tevens wordt uit de regressie-analyse duidelijk dat beachhandbal een vorm is die minder snel gespeeld wordt naarmate men ouder wordt (vooral vanaf 30 jaar).

Tabel 6.1 Regressie-analyse zaalhandbal

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 10,9%	
		Zaalhandbal	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	0,019	0,052
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,006	0,020
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,007	-0,018
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	-0,022	-0,070
	Fulltime werkend	-0,030	-0,088
	Parttime werkend	0,003	0,006
	Gepensioneerd	-0,232	-0,105 **
	Combinatie werk/studie	-0,017	-0,020
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	0,008	0,026

	Woont alleen	0,010	0,019
	Woont samen	-0,006	-0,012
	Getrouwd (met kind)	-0,060	-0,154 *
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	-0,019	-0,050
	Havo/vwo	-0,012	-0,032
	Mbo	0,005	0,013
	Hbo	-0,016	-0,042
	WO	0,010	0,017
Leeftijdscategorie	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	0,000	0,001
	30-39 jaar	-0,007	-0,016
	40-49 jaar	0,005	0,008
	50-59 jaar	-0,145	-0,199 **
	60-69 jaar	-0,126	-0,067

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

Tabel 6.2 Regressie-analyse veldhandbal

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 33,0%	
		Veldhandbal	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	0,099	0,089 **
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,455	0,468 **
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,037	-0,030
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	-0,007	-0,007
	Fulltime werkend	0,010	0,010
	Parttime werkend	0,105	0,079
	Gepensioneerd	-0,067	-0,010
	Combinatie werk/studie	0,080	0,030
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	0,061	0,063
	Woont alleen	0,012	0,007
	Woont samen	-0,014	-0,010
	Getrouwd (met kind)	-0,142	-0,117 *
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	-0,022	-0,019
	Havo/vwo	-0,062	-0,056
	Mbo	-0,039	-0,031
	Hbo	-0,100	-0,084
	WO	-0,078	-0,043
Leeftijdscategorie	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,234	-0,207 **
	30-39 jaar	-0,211	-0,171 **
	40-49 jaar	-0,149	0,008
	50-59 jaar	-0,230	-0,199 *
	60-69 jaar	-0,307	-0,067

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

Tabel 6.3 Regressie-analyse beachhandbal

Achtergrondkenmerk		Beachhandbal	
		B	Beta
<i>Adjusted R Square = 3,8%</i>			
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	-0,021	-0,022
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,043	0,051
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	0,095	0,091 **
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	-0,114	-0,134
	Fulltime werkend	-0,113	-0,124
	Parttime werkend	-0,083	-0,072
	Gepensioneerd	-0,179	-0,030
	Combinatie werk/studie	-0,074	-0,031
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	-0,097	-0,115
	Woont alleen	-0,053	-0,037
	Woont samen	-0,015	-0,012
	Getrouwd (met kind)	-0,106	-0,101
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	0,062	0,060
	Havo/vwo	0,082	0,086
	Mbo	0,045	0,042
	Hbo	0,153	0,147 *
	WO	0,152	0,096
Leeftijdscategorie	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,074	-0,075
	30-39 jaar	-0,191	-0,178 *
	40-49 jaar	-0,283	-0,173 **
	50-59 jaar	-0,302	-0,154 **
	60-69 jaar	-0,300	-0,060

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

6.2 Hybridisering

Vanreusel en Scheerder (2002) beschrijven in hun boek "Sportsociologie - Het spel en de spelers", dat de eenduidigheid van sport heeft plaatsgemaakt voor een groeiend aantal mengvormen. Men noemt dit de 'hybridisering van de sport'. De laatste 10 jaar wordt er in Nederland in toenemende mate aan beachhandbal gedaan, maar het is nog steeds niet helemaal bekend welke plek beachhandbal nu eigenlijk in de handbalwereld verworven heeft. Het NHV denkt achter te liggen op andere Europese landen zoals Duitsland en Spanje. Is beachhandbal een sport met potentie? Is beachhandbal een vervanger van het reguliere veldhandbal? Om een antwoord te vinden op deze en andere vragen zijn in de enquête diverse vragen gesteld die hierop van toepassing zijn. Deze zullen samen leiden tot een conclusie over de mate waarin hybridisering zich in de handbalsport manifesteert.

6.2.1 Deelname aan alternatieve handbalvormen

Veldhandbal is een vorm van handbal die altijd naast het reguliere zaalhandbal heeft bestaan (en is zelfs, op gras, de oorspronkelijke vorm). Op dit moment wordt deze sport door 72% van de NHV-leden

beoefend, zowel in competitieverband als in een meer recreatieve sfeer. Beachhandbal is een sport die alleen nog maar in toernooivorm gespeeld wordt. Ieder jaar is er het Nederlands Kampioenschap met de diverse voorrondes. Daarnaast worden er (vooral) in de zomermaanden enkele toernooien georganiseerd door de clubs. Ruim 23% van de NHV-leden speelt regelmatig beachhandbal. 34% van alle leden heeft wel eens een beachhandbaltoernooi gespeeld (zie paragraaf 5.2).

Vanreusel en Scheerder (2002) merkten al op dat de sporter op zoek is naar leuke en sensationele bewegingservaringen (zie ook hoofdstuk 3). Ook Pine en Gilmore (1999) ondersteunen dit met hun conclusie dat mensen kwaliteit en belevenissen steeds belangrijker vinden. Het bovenstaande duidt ook op de ontsportingshypothese van Crum (zie hoofdstuk 4). *Het accent in de sportbeoefening is verschoven van competitief naar recreatief*. Beachhandbal is een zodanige belevenissport die door veel mensen gezien wordt als recreatief en niet persé als competitief. Deze vorm is voor een deel gebaseerd op snelheid, spektakel en actie, en daarom ook aantrekkelijk voor de groep belevenissporters. Deze factoren behoren tot de waarde “entertainment”, één van de vier waarden die bij hybridisering het meest naar voren komen. Ook de andere waarden zijn van toepassing op beachhandbal. “Presteren” is natuurlijk het doel van het spelletje. Iedereen wil graag winnen en daarom worden er ook toernooien georganiseerd om het competitieve karakter van het spel te behouden. “Vormen” is de derde waarde, en deze geldt in iets minder mate. Hoogstens kan de sociale factor van beachhandbal genoemd worden. De laatste waarde, “produceren”, is duidelijk aanwezig binnen deze tak van handbal. Aangezien deze sport samen gaat met avontuur, fitheid, spektakel en prestaties, zal de commercie nooit ver te zoeken zijn. Alles om het beachhandbal heen kan commercieel uitgebuit worden, mede omdat het ook een aantrekkelijke sport is voor toeschouwers. Hybridisering is de term die perfect bij beachhandbal past.

Beachhandbal is een sport die 37% van de leden graag in verenigingsverband wil beoefenen (zie bijlage A, tabel 12). Ruim 40% geeft zelfs aan graag in de zomer aan een beachhandbalcompetitie mee te willen doen wanneer deze georganiseerd wordt. Ruim 30% twijfelt hier nog over. Slechts 29% wil dit niet. Wanneer je alle twijfelaars over de brug zou halen zou dat betekenen dat er komende zomer net zoveel beachhandballers als veldhandballers in competitie zijn. Dit is waarschijnlijk niet mogelijk, maar op de langere termijn misschien wel voor een groot deel. Een andere recreatieve vorm van handbal is shoot-out handbal, een vorm die door 21% graag gespeeld wordt wanneer hier iets mee gedaan wordt.

Uit bovenstaande resultaten kan geconcludeerd worden dat beachhandbal de potentie heeft om naast zaal- en veldhandbal een derde, serieus genomen vorm van handbal te worden, welke op zowel recreatief als competitief vlak door een aanzienlijk deel van de leden gespeeld zal worden. Shoot-out handbal is een vorm die niet makkelijk in competitievorm populair zal worden, maar wellicht wel als aanvulling op het toekomstige zaal-, veld- of beachseizoen.

Daarnaast kan het volgende nog opgemerkt worden over de bekendheid van beachhandbal. Bijna de helft van de leden had een paar jaar geleden nog nooit gehoord van deze tak van handbal. Beachhandbal is dus een opkomende sport en verdient daarom meer promotie ten behoeve van de (naams)bekendheid. Bij ruim 20% van de leden zijn de spelregels van beachhandbal niet helemaal duidelijk. Ruim 30% kent de regels wel en dat betekent dat ongeveer de helft van de leden twijfelt of ze deze wel kent.

6.2.2 Stellingen met betrekking tot alternatieve handbalvormen

Beachhandbal is een vorm van handbal die potentieel veel NHV-leden kan trekken, maar het zal voorlopig (waarschijnlijk nooit) zeker niet populairder worden dan zaalhandbal, maar dat is ook niet de bedoeling van het NHV; het blijft een alternatief voor de zomerperiode. Slechts 19% van de leden die nu al (onder andere) beachhandbal spelen, vindt beachhandbal de leukste vorm om te spelen (zie bijlage A, tabel 52). 36% Van hen heeft een neutrale mening en ruim 45% vindt het niet de leukste vorm. Maar omdat beachhandbal een snelle sport is, is dit wel een motivatie om het zelf te doen (zegt 74% van de leden). En omdat het een snelle sport is, is het ook erg leuk om naar te kijken (zie bijlage A, tabel 52). Duidelijk is dat het recreatieve en attractieve karakter van beachhandbal erg belangrijk is. In hoofdstuk 2 werd al beschreven dat beachsporten vaak een sexy imago hebben. Dat kan dus ook gelden voor beachhandbal. Slechts 10% van alle leden vindt dat dankzij beachhandbal het seizoen

niet zo kort duurt (ongeveer 70% heeft hierover echter geen mening). Over veldhandbal is de handballer duidelijker; Bijna de helft van de leden vindt dat veldhandbal ervoor zorgt dat het seizoen niet te kort is. De reden voor het wat lage percentage van beachhandbal als seizoensopvulling is wellicht het feit dat er nog geen bestaande competities zijn in de zomermaanden, alleen enkele toernooien. Een competitie vult een seizoen namelijk makkelijker aan dan één of enkele toernooien. Ook een (flexibele) reeks toernooien is een optie. Hierbij moet vooral rekening gehouden worden met weersinvloeden, waardoor beach-evenementen zonodig op een laat moment moeten kunnen worden afgelast of verplaatst.

6.2.3 Veldhandbal versus beachhandbal

Is beachhandbal de vervanger voor veldhandbal, of moeten ze juist naast elkaar blijven bestaan? Bijna de helft van de leden vindt niet dat veldhandbal overbodig wordt nadat de club een beachhandbalveld zou aanleggen (zie bijlage A, tabel 53). Slechts 13% is het hier wel mee eens. Duidelijk is dat beachhandbal (nog) niet in de plaats van veldhandbal moet komen, maar juist ernaast. Ook zijn er op dit moment veel meer tegenstanders dan voorstanders van een aan te leggen beachhandbalveld bij iedere vereniging.

6.3 Sfeer en kwaliteit

Om voornamelijk de sfeer en de kwaliteit van diverse aspecten in het zaal- en veldhandbal te meten, is een factoranalyse uitgevoerd over waarderingen met betrekking tot deze aspecten.

6.3.1 Sfeer en kwaliteit met betrekking tot zaalhandbal

Vraag 17 in de enquête kent 13 waarderingspunten met betrekking tot zaalhandbal. Over deze 13 punten is een factoranalyse uitgevoerd met een varimax-rotatie¹⁷. Hierbij werd rekening gehouden met een eigenvalue van 1,0 en hoger. Voor zaalhandbal geldt dat er vier factoren zijn ontstaan (zie bijlage B, tabel 1):

- Factor "team & vereniging": aantal en soort team- en clubactiviteiten (alpha=0,84)
- Factor "sfeer": sfeer trainingen, sfeer vereniging en sfeer team (alpha=0,72)
- Factor "competitie": sfeer, lengte, niveau en tijdstip van de competitie en niveau scheidsrechters (alpha=0,61)
- Factor "trainingen": sfeer, aantal en niveau van de trainingen (alpha=0,66)

De eerste twee factoren hebben een hoge interne consistentie (berekend door middel van de Cronbach's Alpha). De laatste kennen een middelmatige interne consistentie. Nieuwe variabelen zijn aangemaakt die het gemiddelde op deze factoren weergeven, en hierop is vervolgens een multi-pele regressie-analyse uitgevoerd om het verband te onderzoeken tussen de verschillende onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele.

Er is geen significante voorspeller voor de factor "team & vereniging" (zie tabel 6.4). De verklaarde variantie (Adjusted R Square) is met 0,9% dan ook erg laag.

De factor "sfeer" kent wel significante voorspellers (zie tabel 6.5). NHV-leden uit de regio Oost scoren hoger op deze factor dan leden uit de regio West. Dit geldt ook voor leden die kort lid zijn ten opzichte van leden die lang lid zijn. Tevens blijkt dat naarmate de leden van het basisonderwijs naar het voorgezet onderwijs (vmbo/mavo en havo/vwo) overstappen, zij de sfeer binnen het zaalhandballen beter waarderen.

¹⁷ met de overige mogelijke rotaties kwam ik tevens tot dezelfde factoren

Voor de factor “competitie” geldt dat vrouwen sneller dan mannen (meer) tevreden zijn over de lengte, tijdstip, sfeer en niveau van de competitie alsmede het niveau van de scheidsrechters (zie tabel 6.6). Ook opvallend is dat naarmate de leeftijd van een zaalhandballer stijgt, de tevredenheid over de competitie-elementen afneemt. Dit geldt voor de leden tot en met 49 jaar.

De factor “trainingen” kent geen significante voorspellers (zie tabel 6.7). Deze factor heeft dan ook maar een geringe verklaarde variantie, van 1,4%.

Tabel 6.4 Regressie-analyse factor “team en vereniging”

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 0,9%	
		Factor Team en Vereniging	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	-0,138	-0,066
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,104	0,058
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,022	-0,010
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	-0,151	-0,084
	Fulltime werkend	-0,056	-0,028
	Parttime werkend	-0,009	0,003
	Gepensioneerd	0,490	0,037
	Combinatie werk/studie	-0,134	-0,028
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	-0,081	-0,045
	Woont alleen	0,218	0,072
	Woont samen	-0,170	-0,066
	Getrouwd (met kind)	-0,036	-0,015
Opleiding	Ref. Cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	-0,147	-0,066
	Havo/vwo	-0,159	-0,079
	Mbo	-0,198	-0,086
	Hbo	-0,186	-0,084
	WO	-0,064	-0,019
Leeftijdscategorie	Ref.Cat: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	0,093	0,045
	30-39 jaar	0,007	0,003
	40-49 jaar	0,075	0,021
	50-59 jaar	-0,061	-0,012
	60-69 jaar	-0,097	-0,008

Tabel 6.5 Regressie-analyse factor “sfeer”

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 1,7%	
		Factor Sfeer	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	-0,083	-0,044
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	-0,174	-0,106 **
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,155	-0,076 *

Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	0,094	0,058
	Fulltime werkend	-0,106	-0,060
	Parttime werkend	-0,077	-0,034
	Gepensioneerd	-0,309	-0,026
	Combinatie werk/studie	-0,002	0,001
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	-0,010	-0,006
	Woont alleen	0,190	0,069
	Woont samen	0,049	0,021
	Getrouwd (met kind)	0,136	0,065
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	0,312	0,154 *
	Havo/vwo	0,283	0,156 *
	Mbo	0,099	0,048
	Hbo	0,217	0,108
	WO	-0,088	-0,029
Leeftijdscategorie	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	0,226	0,122
	30-39 jaar	0,162	0,077
	40-49 jaar	0,066	0,021
	50-59 jaar	0,120	0,026
	60-69 jaar	0,205	0,019

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

Tabel 6.6 Regressie-analyse factor “competitie”

Achtergrondkenmerk		<i>Adjusted R Square = 6,5%</i>	
		Factor Competitie	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	0,195	0,109 **
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,021	0,014
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	0,087	0,045
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	0,301	0,195
	Fulltime werkend	0,288	0,172
	Parttime werkend	0,221	0,102
	Gepensioneerd	0,442	0,039
	Combinatie werk/studie	0,056	0,014
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	0,067	0,044
	Woont alleen	0,020	0,008
	Woont samen	0,200	0,091
	Getrouwd (met kind)	0,309	0,155 *
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	-0,126	-0,066
	Havo/vwo	-0,168	-0,098
	Mbo	-0,152	-0,077
	Hbo	-0,165	-0,086
	WO	-0,290	-0,101

Leeftijdscategorie			
	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,247	-0,140 *
	30-39 jaar	-0,484	-0,244 **
	40-49 jaar	-0,542	-0,179 **
	50-59 jaar	-0,240	-0,056
	60-69 jaar	-0,700	-0,069

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

Tabel 6.7 Regressie-analyse factor "training"

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 1,4%	
		Factor Training	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	0,104	0,054
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	-0,061	-0,036
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	0,003	0,002
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	-0,185	-0,110
	Fulltime werkend	-0,083	-0,045
	Parttime werkend	0,060	-0,026
	Gepensioneerd	-0,017	-0,001
Gezinssituatie	Combinatie werk/studie	-0,411	-0,090
	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	-0,068	-0,040
	Woont alleen	-0,238	-0,083
	Woont samen	0,023	0,010
Opleiding	Getrouwd (met kind)	0,206	0,094
	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	0,198	0,095
	Havo/vwo	0,133	0,071
	Mbo	0,054	0,025
Leeftijdscategorie	Hbo	0,166	0,080
	WO	0,017	0,006
	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,084	-0,044
	30-39 jaar	-0,151	-0,070
40-49 jaar	-0,024	-0,007	
50-59 jaar	-0,051	-0,011	
60-69 jaar	-0,236	-0,021	

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

6.3.2 Sfeer en kwaliteit met betrekking tot veldhandbal

Vraag 18 in de enquête kent 13 waarderingspunten met betrekking tot veldhandbal. Over deze 13 punten is een factoranalyse uitgevoerd met een varimax-rotatie. Hierbij werd rekening gehouden met een eigenvalue van 1,0 en hoger. Voor veldhandbal geldt dat er vier factoren zijn ontstaan (zie bijlage B, tabel 2):

- Factor "team & vereniging": aantal en soort team- en clubactiviteiten ($\alpha=0,87$)

- Factor “sfeer”: sfeer trainingen, sfeer vereniging en sfeer team (alpha=0,70)
- Factor “competitie”: sfeer, lengte, niveau en tijdstip van de competitie en niveau scheidsrechters (alpha=0,68)
- Factor “trainingen”: sfeer, aantal, niveau en tijdstip van de trainingen (alpha=0,71)

Alle factoren hebben een hoge interne consistentie¹⁸, behalve de factor “competitie”. Deze factor kent een middelmatige interne consistentie (alpha < 0,70). Nieuwe variabelen zijn aangemaakt die het gemiddelde op deze factoren weergeven, en hierop is vervolgens een multiële regressie-analyse uitgevoerd om het verband te onderzoeken tussen de verschillende onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele.

Ook voor veldhandbal geldt dat de factor “team en vereniging” geen significante voorspellers kent. Tevens toont de regressie-analyse (tabel 6.8) aan dat de verklaarde variantie slechts 2,0% betreft.

De factor “sfeer” kent diverse significante voorspellers (zie tabel 6.9). Ten eerste blijkt dat de respondenten uit de regio West de sfeer van veldhandbal beter beoordelen dan de respondenten uit Oost. Eerder werd al bevonden dat men veel meer veldhandbalt in het Westen en een (mogelijke) oorzaak daarvoor blijkt nu dus de waardering hiervoor te zijn. Binnen deze factor blijkt vooral de lengte van de competitie in West veel meer gewaardeerd te worden dan in Oost. Een andere reden is dat de afdelingen in West meer competities aanbieden dan in Oost (NHV, 2003a). Deze lagere waardering kan ook een gevolg zijn van het mindere aanbod. Het NHV denkt dat lagere kosten van zaalhuur in Oost ook leidt tot meer zaalhandbal en minder participatie in andere vormen (NHV, 2003c). Ten tweede komt uit tabel 6.9 naar voren, dat naarmate de NHV-leden ouder worden zij de sfeer binnen het veldhandballen minder waarderen. Dit geldt voornamelijk voor de leden van 20-29 en 30-39 jaar, en heel duidelijk voor de leden van 60-69 jaar.

Uit tabel 6.10 blijkt dat de factor “competitie” significante voorspellers kent in respondenten die het voortgezet onderwijs volgen. Zij waarderen de competitie-elementen hoger dan basisscholieren. Tevens waarderen twintigers de veldhandbalcompetitie hoger dan de tieners. Echter geldt dat deze factor bij de regressie-analyse een verklaarde variantie kent van maar 0,8%, te weinig om van groot belang te zijn. Dit telt ook bij de factor “training” (zie tabel 6.11), waarbij de verklaarde variantie ook zeer laag is.

Tabel 6.8 Regressie-analyse factor “team en vereniging”

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 2,0%	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	-0,002	0,001
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,108	0,058
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	0,011	0,005
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	-0,050	-0,027
	Fulltime werkend	0,305	0,144
	Parttime werkend	0,661	0,242
	Gepensioneerd	0,000	0,000
Gezinssituatie	Combinatie werk/studie	0,151	-0,015
	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	0,151	0,080
	Woont alleen	0,001	0,000
	Woont samen	-0,129	-0,045
	Getrouwd (met kind)	0,023	0,009

¹⁸ Berekend door middel van Cronbach's Alpha

Opleiding	Ref. Cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	-0,092	-0,043
	Havo/vwo	-0,131	-0,067
	Mbo	-0,229	-0,095
	Hbo	-0,064	-0,025
	WO	0,022	0,006
Leeftijdscategorie	Ref.Cat: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,138	-0,062
	30-39 jaar	-0,118	-0,046
	40-49 jaar	0,109	0,027
	50-59 jaar	-0,191	-0,038
	60-69 jaar	1,322	0,061

Tabel 6.9 Regressie-analyse factor "sfeer"

Achtergrondkenmerk		<i>Adjusted R Square = 6,6%</i>	
		Factor Sfeer	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	0,086	0,042
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,210	0,126 **
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,034	-0,018
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	0,081	0,049
	Fulltime werkend	0,252	0,132
	Parttime werkend	0,197	0,081
	Gepensioneerd	0,000	0,000
Gezinssituatie	Combinatie werk/studie	-0,089	-0,018
	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	0,173	0,102
	Woont alleen	0,071	0,024
	Woont samen	0,241	0,095
Opleiding	Getrouwd (met kind)	0,080	0,034
	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	0,190	0,099
	Havo/vwo	0,109	0,062
	Mbo	-0,039	-0,018
	Hbo	0,092	0,041
Leeftijdscategorie	WO	0,110	0,032
	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,347	-0,173 *
	30-39 jaar	-0,519	-0,224 *
	40-49 jaar	-0,319	-0,088
	50-59 jaar	-0,407	-0,089
60-69 jaar	-3,084	-0,158 **	

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

Tabel 6.10 Regressie-analyse factor “competitie”

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 0,8%	
		Factor Competitie	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	-0,006	-0,003
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	0,0027	0,016
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,080	-0,041
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	0,333	0,199
	Fulltime werkend	-0,018	-0,009
	Parttime werkend	-0,016	-0,006
	Gepensioneerd	0,000	0,000
	Combinatie werk/studie	-0,013	-0,003
Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	-0,073	0,043
	Woont alleen	0,198	-0,065
	Woont samen	0,201	0,078
	Getrouwd (met kind)	0,163	0,068
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	0,460	0,238 **
	Havo/vwo	0,373	0,211 *
	Mbo	0,296	0,136
	Hbo	0,318	0,140
	WO	0,192	0,055
Leeftijdscategorie	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	0,355	0,175 *
	30-39 jaar	0,450	0,193
	40-49 jaar	0,327	0,090
	50-59 jaar	0,522	0,114
	60-69 jaar	-0,228	-0,012

*= significant $\alpha < 0,050$
 **= significant $\alpha < 0,010$

Tabel 6.11 Regressie-analyse factor “training”

Achtergrondkenmerk		Adjusted R Square = 0,2%	
		Factor Training	
		B	Beta
Geslacht	Ref.cat.: Man		
	Vrouw	-0,094	-0,047
Regio	Ref.cat.: Oost		
	West	-0,127	-0,078
Lengte lidmaatschap	Ref.cat.: Kort Lid		
	Lang lid	-0,147	-0,078
Studie-/werksituatie	Ref.cat.: Werkloos/werkzoekend		
	Scholier/student	0,177	0,110
	Fulltime werkend	-0,033	-0,018
	Parttime werkend	0,171	0,072
	Gepensioneerd	0,000	0,000
	Combinatie werk/studie	0,147	0,031

Gezinssituatie	Ref.cat.: Getrouwd (zonder kind)		
	Woont bij ouders	-0,080	-0,048
	Woont alleen	0,118	0,040
	Woont samen	0,018	0,007
	Getrouwd (met kind)	0,136	0,058
Opleiding	Ref.cat: Basisonderwijs		
	Vmbo/mavo	0,345	0,184 *
	Havo/vwo	0,292	0,170
	Mbo	0,188	0,090
	Hbo	0,375	0,171 *
	WO	0,340	0,101
Leeftijdscategorie	Ref.cat.: 12-19 jaar		
	20-29 jaar	-0,007	0,003
	30-39 jaar	-0,154	-0,068
	40-49 jaar	-0,252	-0,072
	50-59 jaar	-0,204	-0,046
	60-69 jaar	-0,379	-0,020

*= significant $\alpha < 0,050$

**= significant $\alpha < 0,010$

6.3.3. Sfeer en kwaliteit met betrekking tot zaal- en veldhandbal

In tabel 6.12 wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde scores op iedere variabele met betrekking tot sfeer en kwaliteit van zaal- en veldhandbal, met daarnaast het percentage tevreden leden (zij die een 4 of een 5 scoren in de enquête). Deze variabelen werden ook gebruikt in de factoranalyses in de vorige paragrafen, maar nu geven zij een duidelijk overzicht over welke punten de leden wel of niet tevreden zijn. Uit de tabel blijkt dat de genoemde onderdelen met betrekking tot zaalhandbal beter scoren dan bij veldhandbal. Het aantal en het soort club- en teamactiviteiten scoren op zowel zaal- als veldhandbal nagenoeg gelijk. Dit geldt zeker ook voor het niveau van de scheidsrechters. (Deze vijf variabelen, evenals de variabele "aantal trainingen" kennen dan ook geen significant verschil na interpretatie van de T-Toets.) De tien onderdelen die dan overblijven, scoren, op één onderdeel na (tijdstop trainingen), allemaal beter voor zaalhandbal. Concluderend kan worden gesteld dat zaalhandbal meer gewaardeerd wordt dan veldhandbal en dan vooral op het gebied van de competitie. Opvallend is verder het lage percentage tevreden leden met betrekking tot het niveau van de scheidsrechters, zowel op het veld als in de zaal.

Tabel 6.12 Gemiddelden voor zaal- en veldhandbal

Variabelen voor zaal- en veldhandbal	Gemiddelde		% Tevreden	
	Zaal	Veld	Zaal	Veld
sfeer competitie	3,76	3,62	70,4	63,0 **
lengte competitie	3,40	3,22	56,8	46,4 **
niveau competitie	3,51	3,23	57,6	44,6 **
tijdstop competitie	3,55	3,39	60,0	50,7 **
sfeer trainingen	4,07	3,95	84,2	75,4 **
aantal trainingen	3,65	3,57	64,7	59,7
niveau trainingen	3,67	3,57	64,1	58,6 **
tijdstop trainingen	3,51	3,65	58,7	65,3 **

sfeer vereniging	4,10	4,06	82,7	81,4
sfeer team	4,26	4,23	89,8	87,9
aantal club- en teamactiviteiten	3,49	3,50	53,7	54,7
soort club- en teamactiviteiten	3,58	3,60	57,2	59,4
niveau scheidsrechters	2,99	3,00	25,8	27,9

** = significant $\alpha < 0,010$, zie bijlage C, tabel 1

6.4 Aanbod van competities en toernooien

De meeste NHV-leden zaalhandballen in principe van oktober tot en met maart. Alleen binnen de topcompetities (ere- en eerste divisie) is dit anders, maar dat is voor dit onderzoek niet van belang. Van oktober tot en met maart zijn (maximaal) zes maanden, waarna ruim 62% van hen ook nog aan veldhandbal doet. Naast deze "standaard" competities handballen de leden ook nog zo nu en dan in toernooivorm. Een mogelijkheid is dat de zomerstop te lang duurt en dat veldhandbal een competitie is, waaraan veel leden deelnemen omdat er niks anders is in de zes maanden na maart. Om te onderzoeken wat de leden nu precies vinden van de lengte en het aanbod van de competities, zijn twee vragen gesteld in de vragenlijst met betrekking tot deze problematiek. Ten eerste is het belangrijk om te weten of de leden wel meer dan de bestaande zes maanden willen handballen, en zo ja, wanneer, en ten tweede, wat wil men dan het liefste doen in die tijd?

Uitbreiden of verlengen?

Ruim 60% van de leden wil graag de bestaande competities uitbreiden of verlengen. 36,1% wil dit niet. Van de leden die wel willen uitbreiden of verlengen, heeft een groot deel (86%) een voorkeur voor april. Daarnaast vindt meer dan de helft van hen dat mei en september ook wel aantrekkelijk zijn om in te handballen. In mindere mate geldt dit voor de typische zomermaanden juni, juli en augustus. In figuur 6.1 en figuur 6.2 wordt weergegeven hoe het seizoen volgens dit onderzoek het beste ingedeeld kan worden. Eerst volgt het schema van het bestaande seizoen (figuur 6.1), daarna volgt het schema zoals de leden het wensen (figuur 6.2). Hierbij zijn de maanden september en mei met een lichtere kleur gearceerd. Dit omdat de percentages hiervoor wat lager zijn dan die van april.

Figuur 6.1 Huidige seizoen

						2004	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	2005						

Figuur 6.2 Gewenste seizoen

						2004	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	2005						

Bijna 56% van de NHV-leden geeft aan dat zij het hele jaar door wel willen handballen. Bijna 30% geeft aan het hier niet mee eens te zijn. Dit betekent dat het NHV toch meer naar een jaarrondcultuur gaat. Duidelijk is dat de interesse in meer (of: verspreid) handbal per seizoen er is. Dit geldt echter niet voor iedereen. Een verplicht langer seizoen zal dan ook geen optie zijn, maar wel zeker is dat de mogelijkheid er moet zijn voor de fanatiekere handballers.

Van de leden die hebben aangegeven dat zij de bestaande zaalcompetitie willen verlengen en/of uitbreiden, wil ruim tweederde dat de zaalcompetitie gewoon langer duurt (zie tabel 6.13). Daarnaast vindt 44% dat er wel meer zaaltoernooien georganiseerd moeten worden. Ruim 19% vindt dat er een extra (kleine) competitie voor of na het seizoen georganiseerd moet worden. Meer beachhandbal-, veld- en shoot-out toernooien worden ook genoemd, maar in mindere mate. Ook werden er nog

andere suggesties gedaan zoals “meer vrije weekenden”, “promotie-degradatiewedstrijden” en “winterstop”. Dus meer vrijetijd tijdens het seizoen is gewenst. Eerder in het onderzoek werd al duidelijk dat ook een beachhandbalcompetitie gewenst is in de extra maanden in het voorjaar en in de zomer.

Tabel 6.13 Hoe uitbreiden?

Uitbreiding	Frequentie (n=602)	Percentage
De bestaande zaalcompetitie uitbreiden	406	67,5
Meer zaalhandbaltoernooien	265	44,0
Extra competitie voor of na het seizoen	116	19,3
Meer beachhandbaltoernooien	106	17,6
Meer veldhandbaltoernooien	88	14,7
Meer shoot-out toernooien	52	8,6
	-	-

7 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk wordt aan elke onderzoeksvraag (zie hoofdstuk 3) een paragraaf besteed om de conclusies met betrekking tot deze vraag te beschrijven. In de laatste paragraaf worden mijn aanbevelingen aan het NHV weergegeven.

7.1 Onderzoeksvraag 1

De onderzoeksvraag luidt: **“Welke van de persoons- en groepsverbandkenmerken (seks, etniciteit, leeftijd, opleiding, leefsituatie, studie-/werksituatie, afdeling, leeftijdscategorie, klasse en jaren van lidmaatschap) zijn van invloed op de voorkeur voor bepaalde vormen van handbal? (Hoe ziet het profiel eruit van de zaal- veld- en de beachhandballer?)”**

Handbal is een sport die vooral door veel jonge personen gespeeld wordt. De handballer is relatief gezien dan ook een stuk jonger dan de gemiddelde sporter. De leeftijd van een handballer is gemiddeld ongeveer even hoog als die van een andere teamsporter. Ruim de helft van de leden van 12 jaar en ouder is scholier of student. Uit het onderzoek blijkt dat de meeste leden op een jonge leeftijd beginnen met handbal en deze sport dan lang blijven beoefenen. Er stromen dus maar weinig senioren (op latere leeftijd) rechtstreeks in. Het is dus zaak voor de verenigingen om de jeugd goed te begeleiden en tevreden te houden omdat zij de toekomstige seniorleden zijn. Veld- en beachhandbal worden door personen gespeeld die gemiddeld (twee jaar) jonger zijn dan de zaalhandballer. Beachhandbal blijkt een (ex-)studenten sport te zijn, omdat deze vorm wordt uitgeoefend door relatief veel hbo en universitair opgeleiden, maar het percentage studerende van deze groep is niet veel hoger dan gemiddeld. De beachhandballer is dan ook vrij hoog opgeleid en de veldhandballer vrij laag vergeleken met de zaalhandballer. Veldhandbal kan wel een typische sport voor scholieren en studenten genoemd worden. Beachhandbal blijkt niet een sport te zijn voor heel jonge personen. Vergeleken met veldhandbal bestaat de doelgroep uit vrij veel twintigers. De verenigingen, de afdelingen en het NHV zouden hun beleid hierop beter kunnen afstemmen en bij promotionele activiteiten en bij het aanbod kan men hier zeker op inspelen.

Veldhandbal wordt veel (door 86% van de leden) in de regio West gespeeld, in Oost beduidend minder (41%). De reden hiervoor is het achterblijvende aanbod van competities in Oost en wellicht de hogere zaalhuren in West. Het is duidelijk dat (zeker in de regio West) veldhandbal nog steeds een grote rol van betekenis speelt binnen de handbalsport en daarom zal deze vorm niet mogen verdwijnen. Wel zullen de afdelingen in de regio Oost samen met het NHV en de verenigingen moeten bekijken hoe zij flexibeler met veldhandbal kunnen omgaan, en wat zij (beter) kunnen doen om het veldhandbal meer te stimuleren, zodat het deelnamecijfer meer richting het percentage van West gaat. Veldhandbal is (toch) een goede kans om de jaarrondcultuur te creëren voor veel leden, en het is bovendien goed voor de (broodnodige) kantineopbrengsten van clubs en voor eventuele ledenwerving. Beachhandbal is naast veldhandbal ook een goed alternatief voor zaalhandbal aan het einde van een seizoen. In Utrecht en Midden-Holland, twee van de kleinste afdelingen, wordt relatief het meeste beachhandbal gespeeld. In Utrecht is dit percentage zelfs 45% (van alle leden). In de afdelingen Noord (27%), Twente (25%) en Limburg (21%) wordt relatief weinig beachhandbal gespeeld. Ik raad het NHV aan om samen met de ‘achterblijvende’ afdelingen goed te kijken naar de initiatieven en activiteiten van Utrecht en Midden-Holland om zo tot een eenduidiger beleid te komen voor alle afdelingen, om het beachhandbal zoveel mogelijk te stimuleren als (extra) alternatief voor in de zomermaanden.

De handbalsport kent opvallend weinig allochtonen. Het grootste deel van deze groep bestaat uit westerse allochtonen. Er is niet één land dat er uit springt qua ledenaantallen. Het enige wat het NHV met deze gegevens kan doen, is onderzoeken waarom allochtonen weinig aan handbal doen en hoe zij deze (grote) groep eventueel aan zich kan binden. Hier liggen mogelijk goede kansen om de

ledenaantallen te vergroten, omdat de allochtone groep toch vrij omvangrijk is in Nederland, vooral in de randstad.

De overige persoons- en groepsverbandkenmerken blijken niet van invloed te zijn op de voorkeur voor bepaalde vormen van handbal. Tabel I in hoofdstuk 5 geeft de complete profielen van de zaal-, de veld- en de beachhandballer weer. Geconcludeerd kan worden dat de verschillende vormen van handbal ook verschillend benaderd dienen te worden. Veldhandbal kent veel jonge mensen (scholieren) die relatief wat lager opgeleid zijn, en wordt veel in de regio West gespeeld vergeleken met Oost. Beachhandbal kent relatief meer hoger opgeleiden en de groep twintigers, (ex-)studenten, is relatief ook hoog. Tevens kent de participatiegraad met betrekking tot beachhandbal grote verschillen tussen de diverse afdelingen. De zaalhandballer is gemiddeld het oudste en tevens lager opgeleid dan de beachhandballer.

7.2 Onderzoeksvraag 2

De onderzoeksvraag luidt: **“Welke factoren kunnen als restrictie gezien worden bij het beoefenen van een bepaalde handbalvorm, en hoe kan hier door het NHV het beste mee worden omgegaan?”**

De enige vorm van handbal die door de bespelers ervan echt gevaarlijk wordt bevonden is veldhandbal (door bijna 40% van de bespelers). Dit komt voornamelijk door de blessuregevoeligheid van het asfalt. Toch spelen de handballers liever op asfalt dan op gras, maar grashandbal wordt (in competitievorm) ook al bijna niet meer gespeeld in Nederland. Leden uit de regio Oost vinden overigens het zaal- en veldhandbal duidelijk gevaarlijker dan de leden uit West. Ook valt op dat naarmate de leeftijd van handballers stijgt, zij elke vorm gevaarlijker vinden, maar dat zal mede komen doordat het spel sneller en harder wordt waardoor eerder (ernstigere) blessures kunnen ontstaan. Ook vinden vrouwen handbal over het algemeen gevaarlijker dan mannen. Ik denk dat veldhandbal een extra alternatief nodig heeft dat minder blessuregevoelig is, zodat veel leden naast het zaalhandbal de keus hebben waarin zij de rest van het seizoen participeren.

Naast de gevaarlijkheid van veldhandbal kunnen meer restricties voor het spelen van de diverse handbalvormen onderscheiden worden. Ten eerste is het ontbreken van een beachhandbalcompetitie een beperking omdat ruim 40% van de leden deze in de zomermaanden wel wenst. Ten tweede is er een groep handballers die (qua sekse) liever gemengd handbalt. Dit zijn voornamelijk jeugdleden, waardoor hierbij met toernooien bijvoorbeeld rekening gehouden kan worden. Voor de competitie zal dit moeilijk worden omdat de fysieke verschillen dan parten kunnen spelen. Ook is er een groep die graag met een familieteam zou spelen, en hiervoor geldt dezelfde oplossing. Ten derde bestaat er een redelijk omvangrijke groep (17% van de leden) die bang is om fouten te maken tijdens het handballen, of zich niet op zijn gemak voelt (5%), of zich zelfs regelmatig verveelt (1,7%). Dit is door het NHV als faciliterende sportbond moeilijk op te lossen, waardoor er vooral een taak bij de begeleiders en trainers, maar ook bij de verenigingen ligt om spelers die hiermee te kampen hebben beter te begeleiden, of deze belemmeringen op te sporen en hiervoor een oplossing te zoeken. In eerste instantie ligt de taak bij het NHV hierop in te spelen bij kaderopleidingen. Dit zal dan ten goede komen aan de kwaliteit van handbal, zowel voor de clubs als voor de handballers zelf. Ten vierde blijkt dat beachhandbal nog niet bij alle leden helemaal bekend is. Naast de groep leden die er nog nooit, of er pas sinds kort van gehoord heeft, blijkt dat voor 70% van de leden de regels van deze tak nog niet helemaal duidelijk zijn. Wellicht leidt meer aandacht van het NHV hiervoor tot meer bekendheid, waardoor de participatie ook zal stijgen. De belangrijkste reden voor de onbekendheid zal het ontbreken van accommodaties zijn. Wanneer de leden niet in aanraking komen met het spel, dan zal de bekendheid niet snel stijgen. De interesse zal pas ontstaan wanneer het aanbod zodanig is dat de drempel om het spel te spelen of te bekijken laag is.

7.3 Onderzoeksvraag 3

De onderzoeksvraag luidt: **“In hoeverre zijn hybridisering en individualisering in de sport van belang voor de handbalsport, dat het aanbod hierop afgestemd dient te worden?”**

Hybridisering in de sport kenmerkt zich door het ontstaan van mengvormen van diverse sporten die als nieuwe tak van sport gezien gaan worden. Beachhandbal is binnen de handbalwereld hiervan het voorbeeld. Individualisering binnen de sport kenmerkt zich onder andere door het zich individueel opstellen van sporters met betrekking tot de door hun gewenste sportvorm. De term hybridisering blijkt zeker van toepassing te zijn binnen de handbalsport. Beachhandbal is een sport die zich onderscheidt van het 'gewone' handbal door haar recreatieve en actieve karakter. Crum (1991) sprak al over een verschuiving van het accent in de sportbeoefening van competitief naar recreatief. Niet alleen de beoefenaars zelf, maar ook de toeschouwers beleven deze vorm heel anders dan bij zaal- of veldhandbal. Omdat er veel behoefte is aan meer gereguleerde wedstrijden, zowel in competitie- als in toernooivorm, kan gesteld worden dat beachhandbal naast veldhandbal de tweede officiële (alternatieve) handbalvorm in de open lucht genoemd mag worden. Deze vorm zal niet in plaats van het huidige veldhandbal moeten komen, omdat dit ten eerste een geheel andere discipline is, en ten tweede omdat veldhandbal traditioneel gezien nog steeds veel aanhangers kent die niet zonder willen. Wel is er de tendens naar minder prestatief handbal en meer naar ongedwongen vormen van handbal, die relatief gemakkelijk te organiseren zijn. Veld- en beachcompetities en toernooien kunnen daarom beter in het teken staan van de sportieve, sociale sfeer en gezelligheid (één van de belangrijkste motivaties binnen de zaal- en veldcompetities) in plaats van het echte competitieve.

Beachhandbal is een vorm die 37% van de NHV-leden graag in verenigingsverband wil beoefenen. Zelfs 40% geeft aan dat zij aan een beachhandbalcompetitie mee wil doen wanneer deze georganiseerd wordt. Ruim 30% twijfelt hierover, dus in potentie spreken we van ruim de helft van de leden die mogelijk op korte termijn zal participeren bij een te ontwikkelen competitie, en misschien wel 70% in de toekomst. Beachhandbal wordt op dit moment door de bespelers ervan absoluut niet gezien als de leukste vorm van handbal. Dat blijft toch het reguliere zaalhandbal, de kern van het handbalseizoen. Wel kent deze vorm van buitenhandbal een snel en attractief imago. In Amerika spreken ze van een "sexy imago" wanneer men het heeft over strandporten zoals beachvolleybal, en dat is wellicht in Nederland ook op zijn plaats bij beachhandbal. De leden zijn ook niet tevreden wanneer clubs beachhandbalvelden aanleggen in plaats van asfaltvelden, deze zouden hoogstens ernaast mogen komen. Wanneer verenigingen meerdere asfaltvelden hebben, dan is vervanging van één of meerdere asfaltlagen door zand wel een optie. Wel dient door de clubs flexibeler omgegaan te worden met bijvoorbeeld de openlucht velden. Deze worden vaak niet optimaal gebruikt, maar kunnen wel dienst doen voor de leden die meer willen sporten en dat op tijden dat het hen het beste uitkomt (*individualisering/flexibilisering*). Veel sporters, dus ook handballers, willen graag 'op het laatste moment' beslissen dat zij een sport gaan beoefenen, dus wanneer een handbalvereniging gebonden is aan de zaalhuur, dan zal zij zich met de asfalt- en beachvelden flexibel moeten opstellen om deze leden tevreden te houden. Zo zouden openlucht velden bijvoorbeeld elke avond open moeten zijn voor leden die zelf besluiten (in een groepje) te gaan sporten wanneer het hen uitkomt, en waar dit al gebeurt moet men ook een actiever beleid voeren om leden te stimuleren dan ook werkelijk te komen. Dit ook in het kader van de gewenste jaarrondcultuur van het NHV; zij ziet graag dat de handballer op elk gewenst moment in het jaar zijn of haar favoriete sport kan uitoefenen. Zoals Vanreusel en Scheerder (2002, 46) al stelden: "de sportclub zal steeds meer een facilitaire organisatie moeten worden, die functioneert in dienst van de individuele sporter en daarbij de mogelijkheid biedt om optimaal gebruik te maken van sportaccommodaties".

7.4 Onderzoeksvraag 4

De onderzoeksvraag luidt: **"Welke verschillen en overeenkomsten bestaan er in de waardering voor de verschillende handbalvormen door de NHV-leden? (Welke sfeer-, kwaliteits- en motivatieaspecten zijn typerend voor iemands voorkeur voor een bepaalde handbalvorm?)"**

Uit dit onderzoek blijkt dat zaalhandbal op bijna alle sfeer- en kwaliteitsaspecten beter wordt gewaardeerd door de NHV-leden dan veldhandbal. Vooral de vier aspecten met betrekking tot de factor "competitie" (sfeer, lengte, niveau en tijdstip) scoren aanzienlijk beter binnen zaalhandbal. Een tweede feit is dat het niveau van de scheidsrechters, zowel binnen zaalhandbal als binnen veldhandbal, erg laag genoemd wordt. Slechts een kwart van de leden is tevreden over het niveau. Duidelijk is dat veldhandbal niet kan tippen aan zaalhandbal en dus het zomeralternatief blijft in de maanden dat er geen zaalcompetitie is. Er moet nagedacht worden of veldhandbal niet meer als een

recreatieve sport gebracht moet worden en dus minder als competitief. In overleg met leden kunnen afdelingen eventueel tot een nieuwe opzet van het veldseizoen komen, waarbij een reeks toernooien mogelijk (in sommige categorieën) beter past dan een competitie met wekelijkse wedstrijden. Wellicht dat de leden deze sport dan ook beter kunnen waarderen. Wat betreft het niveau van de scheidsrechters, zowel in de zaal als op het veld, is duidelijk geworden dat hier meer aandacht aan besteed moet worden binnen de kaderopleidingen van het NHV. Een laag niveau van scheidsrechters kan namelijk ook het plezier in het spel verminderen voor leden en uiteindelijk leiden tot ledenverlies. Hierbij dient echter wel de kanttekening gemaakt te worden dat in veel sporten de scheidsrechter vaak (onterecht) de schuld krijgt van een verliespartij. Spelers moeten dan ook wellicht vaker hand in eigen boezem steken, met het bestuurlijke en technische kader van de vereniging als belangrijkste 'opvoeders'.

Juniores zijn over het algemeen meer tevreden over de factor "competitie" binnen het zaalhandbal dan senioren, mogelijk doordat naarmate men ouder wordt men ook wat kritischer is. Daarnaast waarderen vrouwen het trainen (de factor "trainingen" bestaat uit sfeer, aantal, niveau, tijdstip) met betrekking tot het zaalhandbal significant beter dan mannen. Ook ouderen waarderen het trainen beter dan jongeren. Wellicht dat ouderen iets meer het nut van trainingen inzien (conditie, lichaam etc.) en dat jongeren toch vooral gericht zijn op het speelse element van handbal (wedstrijden). Hiermee moet rekening gehouden in het doelgroepen- en kaderbeleid.

Binnen veldhandbal geldt dat ouderen de sfeer (van trainingen, vereniging en team) hoger waarderen dan jongeren. Daarnaast blijkt dat handballers uit de regio West duidelijk meer tevreden zijn over de sfeer, lengte, niveau en tijdstip van de veldcompetitie, alsmede over het niveau van de scheidsrechters, dan handballers uit regio Oost. Één van de belangrijkste oorzaken zal het aanbod van de veldcompetities zijn. In West worden namelijk meer veldcompetities gespeeld dan in Oost, mede doordat de zaalhuur in West aanzienlijk hoger ligt dan in Oost. Aangezien er meer voorzieningen met betrekking tot veldhandbal in West zijn, zal de waardering ook hoger uitvallen. Een tweede feit is dat junioren veel meer tevreden zijn met de veldcompetitie in zijn algemeenheid dan senioren. Dit resultaat kwam ook al naar voren bij zaalhandbal, maar dan in minder sterke mate. Vooral de sfeer, het niveau van de competitie en het niveau van de scheidsrechters zijn hier debet aan binnen deze factor.

Een aanbeveling voor het NHV is om ervoor te zorgen dat de teamleiders binnen verenigingen meer aandacht schenken aan de sfeer binnen jeugdteams met betrekking tot veldhandbal. Hierbij kom ik weer bij het punt dat veldhandbal mogelijk meer als recreatief gezien moet worden dan competitief. Dit kan een positieve invloed uitoefenen op de sfeer bij de trainingen, wedstrijden, maar zeker ook binnen het team.

7.5 Onderzoeksvraag 5

De onderzoeksvraag luidt: **"Is het aanbod van accommodaties en competities toereikend om te voldoen aan de voorkeuren en wensen van de NHV-leden?"**

Het aanbod van handbalaccommodaties binnen de diverse afdelingen is duidelijk nog niet optimaal. Mede door de relatief hoge zaalhuur in het Westen van het land wordt er daar meer aan veldhandbal gedaan dan in de regio Oost. In Oost wordt ook duidelijk minder aan veldhandbal deelgenomen door het geringere aanbod. Wat betreft de accommodaties van beachhandbal kan duidelijk worden aangegeven dat deze nog niet geïntegreerd zijn binnen de verenigingen. Beachhandbal wordt nu nog op een aantal (kunstmatige) stranden in Nederland gespeeld en nog maar weinig in verenigingsverband. Wel is er veel interesse van de NHV-leden in een beachhandbalcompetitie of in meer toernooien en dan vooral in de zomermaanden. Natuurlijk is het niet mogelijk voor iedere vereniging om een zandveld aan te leggen, vooral omdat er veel kleinere verenigingen zijn qua ledenaantallen en ruimte. Ook zal bij een eventuele beachcompetitie nog niet iedere club een team op de been kunnen brengen, dit heeft wellicht enkele jaren nodig. Een goede oplossing zou zijn wanneer enkele (grotere) verenigingen (verspreid binnen de afdelingen, zodat ieder welwillend team niet ver hoeft te reizen) beachhandbalvelden zouden aanleggen waarop competities en toernooien gespeeld kunnen worden. Ook kunnen zij dit doen in samenwerking met andere sportclubs, bijvoorbeeld met een volleybalclub, een voetbalvereniging etc. Wanneer men samen gebruik maakt van een accommodatie, is de

bezetting ook optimaal en dat is weer gunstig voor de financiële huishouding van clubs. Wellicht is hier ook een rol weggelegd voor de gemeente, die zandvelden zou kunnen aanleggen waar de diverse sportclubs gebruik van mogen maken. Een zandveld is daarbij betrekkelijk goedkoper (in aanleg) dan een asfaltveld.

Het aanbod van competities en trainingen is momenteel nog niet zoals gewenst. Veel leden willen graag meer en op een hoger niveau trainen. Omdat veel clubs gebonden zijn aan de beschikbaarheid van de (relatief dure) zaal, zal hier niet veel winst te behalen zijn. Clubs zouden daarom wellicht (in afstemming met de leden) wat flexibeler moeten zijn met de buitensportvelden, waardoor leden zoveel als zij willen op de beschikbare velden (extra) kunnen trainen. Hierbij kan dan ook gericht worden getraind omdat er meer ruimte is, waardoor het niveau ook hoger kan worden voor een bepaalde groep. Wanneer een vereniging (nog) niet voldoende asfalt- of zandvelden heeft, dan loopt zij hiermee toch wel een kans mis. Ook verenigingen die wel een openluchtveld hebben, zouden zich moeten afvragen of zij zich flexibel genoeg opstellen met betrekking tot de beschikbaarheid van de velden voor trainingen. Hierbij kan het NHV de verenigingen ondersteunen, en dat gebeurt ook al.

Uit het onderzoek wordt ook duidelijk dat de lengte van het totale seizoen (alle vormen van handbal samen) door veel leden niet als optimaal wordt bestempeld. Volgens hen duurt het seizoen te kort, en sommigen participeren juist om die reden in een extra sport (15% van de leden die naast handbal ook een andere sport beoefent). Ruim 51% van de leden vindt dat het seizoen zeker tot en met april moet doorlopen (meer dan 60% wil de competitie uitbreiden). Ruim 30% van alle leden vindt dat ook (een deel) van september en mei bij het seizoen getrokken moeten worden (waar dit nog niet gebeurt). Het merendeel van de personen die voor verlenging van het seizoen zijn, wil de bestaande zaalcompetitie uitbreiden. Dit hoeft niet per se gepaard te gaan met uitbreiding van het aantal clubs in de competitie, er is namelijk ook vraag naar meer vrije weekenden, vooral in de vakanties (herfst-, kerst- en krokusvakantie). Ook is er vraag naar meer zaaltoernooien (en in mindere mate naar beach- en veldtoernooien), evenals extra competities voor of na het seizoen. Een vrij grote groep handballers geeft zelfs aan het gehele jaar door wel te willen handballen. Verenigingen zouden hierop moeten inspelen door flexibeler om te gaan met hun sportparken. Hiermee wordt bedoeld, dat wanneer er bijvoorbeeld beachhandbalvelden beschikbaar komen voor clubs, zij hiermee veel leden tegemoet kunnen komen. Nu is het zo dat veel clubs niet langer in competitie kunnen zijn omdat de zaal niet langer beschikbaar is, of omdat de zaalhuur dan te duur wordt. Buitenvelden kunnen in principe het hele jaar gebruikt worden voor wedstrijden en trainingen en daarmee kunnen clubs hun leden dan tevreden stellen. Beachhandbal moet niet in plaats van het veldhandbal komen, maar juist ernaast. Ook naar veldhandbal is de vraag nog steeds groot, vooral onder de jeugdleden. Een beachhandbalcompetitie zal ook niet slecht zijn voor de inkomsten van een club, aangezien deze spektakelsport zeker wel veel gezelligheid met zich meer brengt en dus ook leden die langer in de kantine blijven, meer toeschouwers en mogelijk zelfs extra sponsors. Bij een competitie in toernooivorm kunnen nog meer kantine-inkomsten verwacht worden aangezien spelers en toeschouwers tussen de wedstrijden door ook wat willen eten en drinken. Dit zal nog gunstiger zijn voor de verenigingen die staan te springen om deze inkomsten.

7.6 Onderzoeksvraag 6

De onderzoeksvraag luidt: **“Zijn de frequentie, het niveau en de motivatie met betrekking tot handbaltrainingen van belang voor het ledenbehoud van het NHV, en zo ja, in welke mate?”**

Uit het onderzoek blijkt dat de huidige trainingsfrequentie eigenlijk te laag ligt. Over het algemeen is de tendens dat 31% van de NHV-leden meer wil trainen en voor ongeveer een kwart van de leden geldt dat zij èn meer willen trainen èn dat op een hoger niveau. Verenigingen zouden hierop in moeten springen om de jaarrondcultuur te bewerkstelligen. Extra zaalhuur is vanwege de kosten vaak geen optie, daarom is het flexibeler openstellen van de openluchtvelden een betere mogelijkheid. Wanneer er meer tijd en ruimte is om te trainen, kan er ook gericht getraind worden, bijvoorbeeld in de zaal vooral op techniek en op een zandveld met name de conditie. Dit verhoogt dan de kwaliteit en het niveau van trainingen.

Van de leden die liever niet trainen is bekend dat zij over het algemeen full- of parttime werken en daardoor wellicht niet genoeg tijd (of zin) meer hebben om te trainen. Ook is het hebben van kinderen

een oorzaak van het niet willen trainen. Studenten en scholieren blijken graag te trainen en deze groep kent dan ook weinig tegenstanders hiervan. De personen die het liefst drie keer per week of meer willen trainen zijn vooral scholieren en studenten van 20 jaar en jonger. Ongeveer 70% van deze fanatieke handballers zit nog op de middelbare school. Aangezien deze groep ook duidelijk geen tegenstander is van veldhandbal, is het de verenigingen aan te raden om zoveel mogelijk voor de jeugd extra trainingsavonden in te stellen op asfaltvelden (en in de toekomst mogelijk ook op beachvelden). Het is belangrijk om (meer) aan de wensen van de jeugdleden tegemoet te komen, want uit dit onderzoek blijkt dat de meeste seniorleden voortkomen uit leden die al vanaf jongs af aan lid zijn van een handbalclub en daarom moeten zij gekoesterd worden voor de continuering van handbal.

Uit het onderzoek kan ik concluderen dat de handbalwedstrijden en -toernooien erg belangrijk zijn voor het sociale contact, en de trainingen wat meer om de conditie en techniek te verbeteren. Het trainen voor de sociale contacten is niet echt een van de belangrijkste motivaties. Wellicht zijn handballers tijdens trainingen vooral 'met zichzelf bezig' tijdens de oefeningen waardoor de contacten wat minder zijn. Wel vinden de leden de sfeer rondom trainingen beter dan rondom wedstrijden. Dit kan dan ook niet de oorzaak zijn. Zij die wel vooral voor de sociale contacten gaan trainen, zijn relatief meer werkend en wat minder vaak scholier of student. Het zijn dan ook vaker senioren dan junioren die deze motivatie kennen.

7.7 Onderzoeksvraag 7

De laatste onderzoeksvraag luidt: **“Welke aanbevelingen kunnen er aan het NHV worden gedaan teneinde een jaarrondcultuur te creëren waarbij zoveel mogelijk rekening is gehouden met de wensen en behoeften van de NHV-leden?”**

De jaarrondcultuur kan door het NHV alleen gecreëerd worden wanneer met zoveel mogelijk wensen en behoeften van de leden rekening gehouden wordt. Ook zal er rekening gehouden moeten worden met de (on)mogelijkheden van het beleid en van het aanbod in de afdelingen zelf. Er zullen onderling afspraken gemaakt moeten worden en men moet van elkaar willen leren. Hieronder volgen puntsgewijs de belangrijkste aanbevelingen aan het NHV naar aanleiding van de resultaten uit dit onderzoek.

- Om de jaarrondcultuur te creëren is wellicht het belangrijkste dat het NHV de afdelingen zoveel mogelijk stimuleert om de seizoenen te verlengen. Ruim 85% van de leden wil het bestaande zaalseizoen van oktober tot en met maart minimaal met april verlengd zien en zo mogelijk ook met mei en september. Omdat dit voor veel verenigingen niet eenvoudig is vanwege de extra kosten voor zaalhuur (waardoor de contributie omhoog moet en dat kan gezien worden als een restrictie), zullen hier de in dit onderzoek beschreven motivaties goed gecommuniceerd moeten worden. Leden willen namelijk niet alleen een extra zaalhandbalcompetitie of meer toernooien, ook willen zij in de zomermaanden een beachhandbalcompetitie, een veldhandbalcompetitie of meerdere toernooien. Deze dienen dan voornamelijk in ongedwongen sfeer georganiseerd te worden, zodat ook de leden die hierin niet geïnteresseerd zijn niet de dupe worden. Dit is ook in het kader van de ontsportingshypothese dat sport meer van competitief naar recreatief gaat.
- Het NHV dient de verenigingen en de afdelingen duidelijk te maken dat het aanleggen van (regionale) beachhandbalvelden zeker een optie is om meer leden te behouden en zelfs aan te trekken. Daarbij moeten de mogelijkheden van gezamenlijke velden (zowel verenigingen onderling als diverse sporten die gebruik maken van één veld) zeker goed gecommuniceerd worden, omdat de kleinere clubs vaak geen geld of ruimte hiervoor hebben. Beachhandbalvelden dienen (voorlopig) niet in plaats van, maar juist naast veldhandbalvelden geplaatst te worden. Wanneer een vereniging meerdere asfaltvelden heeft, is vervanging wel een optie. Beachhandbalvelden zijn overigens goedkoper in aanschaf dan asfaltvelden (NHV, 2003c). Het NHV en de afdelingen moeten ook bij gemeenten informeren naar mogelijkheden voor het aanleggen van (publieke) zandvelden voor de diverse sportclubs samen.

- Het NHV moet er voor zorg dragen dat verenigingen meer rekening gaan houden met de trainingswensen van leden. Hierbij dienen de verenigingen er op attent gemaakt te worden dat een groep leden graag meer en op hoger niveau wil trainen. Kan dit niet in de zaal, dan zullen de clubs flexibeler om moeten gaan met de bestaande (of toekomstige) asfalt- en beachvelden en deze beschikbaar stellen voor de leden die extra willen spelen. Vooral in de zomermaanden kunnen beachvelden uitermate geschikt zijn voor het (vrijwillig) bijhouden van de conditie en het versterken van het lichaam (zie ook hoofdstuk 2). Hierbij kan dan ook worden ingespeeld op de trend van individualisering en flexibilisering waarbij mensen graag op een zelfgekozen tijdstip en in een zelfgekozen verband kunnen sporten.
- Het NHV doet er goed aan om beachhandbal meer te promoten. Door de naamsbekendheid, maar ook de spelregelkennis te vergroten onder de (niet-)leden, bestaat de kans dat de participatie van leden groter wordt en dat eventueel nieuwe leden aangetrokken kunnen worden. Het NHV moet hierbij niet alleen denken aan persberichten, advertenties, zendtijd op televisie, maar ook aan het gebruik van het relatief goedkope Internet en mailings. Niet alleen de NHV-site, maar ook diverse andere (jongeren) sites kunnen dienen als medium.
- Het NHV zou de afdelingen er op moeten wijzen dat zij meer naar elkaar moeten kijken en van elkaar kunnen leren wat betreft het aanbieden van de handbalvormen in de openlucht. De ene vorm is wel populair in afdeling A, maar helemaal niet in B. Wat doet de ene afdeling anders dan de andere? Het NHV moet zich beseffen dat alle veranderingen toch plaats moeten vinden binnen de verenigingen en afdelingen zelf en daarom dient zij er goed over na te denken hoe deze partijen het beste benaderd kunnen worden om dit te realiseren. Hierbij valt te denken aan een verbeterde communicatiestructuur, een forum op de website van het NHV, contactpersonen aanstellen binnen verenigingen, enzovoorts.
- Ik raad het NHV aan om eventuele verbetervoorstellen met betrekking tot alle facetten van het handbal die maar niet vlot van de grond komen binnen de verenigingen of afdelingen, ook direct te communiceren naar leden (via e-mails, website, post etc.), waardoor zij 'van binnenuit' mogelijk meer druk gaan uitoefenen op bijvoorbeeld de clubs.
- Ik raad het NHV aan om in de toekomst vaker onderzoek te doen naar de behoeften en wensen van (potentiële) leden en hiervan ook een database bij te houden. Ook is dieper onderzoek naar de oorzaken van het achterblijven van allochtonen in de handbalsport een optie, evenals een onderzoek naar de mogelijkheid om het niveau (kwaliteit) en het aantal (kwantiteit) van de scheidsrechters te vergroten.

Tenslotte kom ik terug op de centrale vraagstelling uit hoofdstuk 1. Het antwoord hierop is natuurlijk in de vorige paragrafen al beschreven, maar kan in twee zinnen samengevat worden: *de leden van het NHV zijn geïnteresseerd in vormen van handbal in de zomermaanden naast het reguliere zaalhandbal, maar deze traditionele, reguliere vorm blijft toch het belangrijkste met betrekking tot participatie. Het huidige aanbod van competities en vormen van handbal dient wel, in samenwerking met de afdelingen, verenigingen en gemeenten, aangepast te worden wat betreft lengte, diversiteit en training om de leden ook in de toekomst tevreden te houden en om eventueel nieuwe leden aan te trekken.*